

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Den økonomiske veksten målt med BNP Fastlands-Norge var 3,4 prosent i 2012. Unormalt høy kraftproduksjon bidro til å trekke veksten opp med 0,3 prosentpoeng. Konjunkturoppgangen som startet rundt årsskiftet 2010/2011 fortsatte gjennom det meste av 2012, men blant annet nedgang i kraftproduksjonen bidro til at vekstraten i 4. kvartal ble lavere enn trendveksten. Også industriproduksjonen utviklet seg svakt mot slutten av 2012. I 1. kvartal 2013 har aktivitetsveksten i norsk økonomi igjen tatt seg opp og BNP Fastlands-Norge økte med 2,7 prosent regnet som årlig

rate mot bare 0,8 prosent i forrige kvartal. Justerer vi for utviklingen i kraftproduksjonen var veksten litt høyere. Den underliggende veksten gjennom de to siste kvartalene var imidlertid samlet sett svakere enn trendveksten.

En mer moderat vekst har ført til svakere utvikling i arbeidsmarkedet. Gjennom de siste tre kvartalene har veksten i sysselsettingen vært beskjeden, og det har vært en økning i arbeidsledigheten ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) med et halvt

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2011*	2012*	Sesongjustert			
			12:2	12:3	12:4	13:1
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,5	3,0	1,0	0,6	0,4	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	1,8	1,2	0,4	0,4	0,5
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	7,6	8,0	3,8	2,7	1,8	1,0
Fastlands-Norge	8,5	3,7	2,9	3,6	0,0	-1,6
Utvinning og rørtransport	14,1	14,5	6,4	0,6	6,6	5,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	3,3	2,8	1,4	1,1	0,3	0,4
Eksport	-1,8	1,8	1,2	-3,6	-2,0	0,2
Råolje og naturgass	-6,2	0,9	0,8	-6,2	-3,0	-3,7
Tradisjonelle varer	0,0	2,6	0,7	0,5	-1,2	1,6
Import	3,8	2,4	3,5	0,4	-1,5	0,3
Tradisjonelle varer	3,6	2,7	1,3	1,9	-1,5	-0,5
Bruttonasjonalprodukt	1,2	3,1	0,6	-0,6	0,1	-0,2
Fastlands-Norge	2,5	3,4	0,6	0,8	0,2	0,7
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	1,8	2,0	0,3	0,3	0,1	0,1
Sysselsatte personer	1,3	2,2	0,7	0,2	0,3	0,3
Arbeidsstyrke ²	1,1	1,8	0,4	0,1	0,3	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,3	3,2	3,0	3,1	3,5	3,6
Priser og lønninger						
Årslønn	4,2	4,0
Konsumprisindeksen (KPI) ³	1,2	0,8	0,4	0,4	1,2	1,2
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	0,9	1,2	1,1	1,2	1,2	1,0
Eksportpriser tradisjonelle varer	5,7	-4,5	-1,5	-1,1	1,1	0,4
Importpriser tradisjonelle varer	4,2	0,7	0,4	0,6	0,0	-0,8
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	351,4	414,0	78,0	94,2	105,2	..
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	2,9	2,2	2,3	2,1	1,9	1,9
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁴	3,6	3,8	3,9	3,8	3,8	3,8
Råoljepris i kroner ⁵	621	649	641	646	625	634
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	88,1	87,1	87,6	87,2	85,8	85,6
NOK per euro	7,79	7,48	7,56	7,39	7,37	7,43

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

prosentpoeng siste halvår. Veksten i arbeidsstyrken er følgelig for tiden så høy at en vekst litt lavere enn trendveksten i økonomien ikke er nok til å bringe ledigheten ned. Utviklingen i antall registrerte ledige hos Arbeids- og velferdsetaten viser ikke en så klar økning i ledigheten som AKU, men også tallene fra Arbeids- og velferdsetaten tyder på at ledigheten nå øker. Våre prognoser tilsier imidlertid at økningen i ledigheten ikke kommer til å vedvare.

Veksten i konsumprisene har holdt seg lav lenge. Den lave prisveksten fortsatte inn i 2013 selv om prisveksten for april var noe høyere sammenliknet med de foregående månedene. Økte strømpriser bidrar til at KPI-veksten regnet på 12-månedersbasis har økt og utviklingen i elektrisitetsprisene gjennom 2012 vil føre til at inflasjonen fortsatt vil øke fram til over sommeren. En noe svakere kronekurs har bidratt til litt høyere importprisvekst slik at også veksten i KPI justert for avgifts- endringer og uten energivarer (KPI-JAE) har økt.

Den vedvarende ekspansive pengepolitikken med lave renter har stimulert både husholdningenes konsum og boligmarkedet. Dette har bidratt til produksjonsveksten i markedsrettet tjenesteyting og i bygg- og anlegg og dermed til konjunkturoppgangen i norsk økonomi. Realboligprisene stiger fortsatt klart og boliginvesteringene øker sterkt. Igangsettingen av nye boliger er høy, selv om det er noen tendenser til avdempet vekst. Det varsler om mindre vekst i boliginvesteringene framover enn vi har sett gjennom de siste fire kvartalene.

Husholdningenes konsum vokste svakt i andre halvår i fjor, men veksten tok seg klart opp i 1. kvartal i år. Det var særlig varekonsumet som økte mye. Det kan nå se ut som at rentenivået har passert en nominell bunn. Inntektsveksten i husholdningene er høy og selv om årets lønnsoppgjør varsler en litt lavere lønnsvekst sammenliknet med 2012, øker husholdningenes realdisponible inntekter fortsatt mye og på linje med veksten de siste to årene. Det er derfor grunn til å regne med at konsumet vil fortsette å vokse klart framover.

Tradisjonell eksport har økt lite i flere kvartaler. Dette skyldes hovedsaklig den svake veksten i internasjonale markeder og en svekket norsk kostnadmessig konkurransevne. Vi ser ikke for oss en så høy internasjonal markedsvekst i prognoseperioden som man så etter at IT-boblen sprakk på begynnelsen av 2000-tallet. Det vil ikke bare legge en demper på eksporten, men også på næringsinvesteringene. Behovet for kapasitetsutvidelser er ikke så stort i mange eksportorienterte næringer når forventningene til markedsveksten er beskjeden. Derimot regner vi med at investeringene i petroleumsvirksomheten øker ytterligere fra dagens høye nivåer. Sterkere vekst i investeringer i offentlig konsumkapital vil bidra til at fastlandsinvesteringene øker. Det samme gjør økende investeringer i elektrisitetsproduksjon og distribusjonsnett. Konsumet i offentlig forvaltning har økt moderat de siste to årene og har bidratt til å dempe veksten i fastlandsøkonomien.

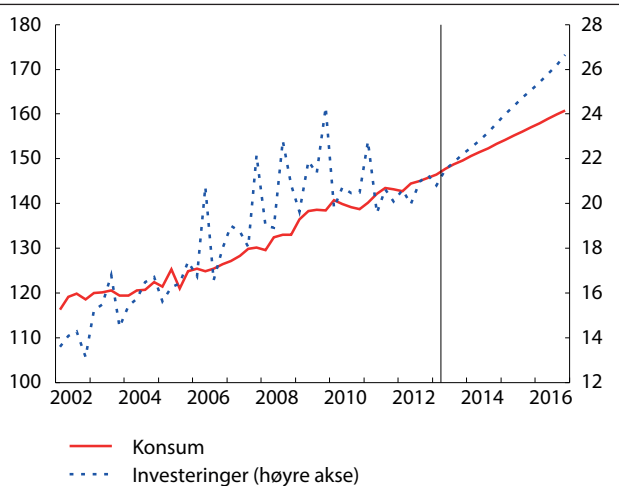
I forhold til et mer normalt konjunkturmønster for norsk økonomi er det spesielt den svake veksten i tradisjonell eksport og i næringsinvesteringene de siste to årene som er påtakelig. Dette henger sammen med utviklingen i internasjonal økonomi. Konjunkturoppgangen fra 2003 til 2007 var kjenne-tegnet av til dels sterk vekst i etterspørselen etter norsk eksport og høye råvarepriser. Det bidro til både høy vekst i eksportvolumet og i bytteforholdet for tradisjonelle varer. Dette førte til høy lønnsomhet, høye investeringer og høy vekst i arbeidsproduktiviteten. I det som hittil har vært en meget moderat norsk konjunkturoppgang, har den svake veksten i verdensøkonomien og særlig hos våre tradisjonelle handelspartnere bidratt til å motvirke oppgangen. Konjunkturmønsteret er derfor litt utypisk når man går ned i detaljene både på produksjons- og etterspørselssiden av norsk økonomi.

Et annet trekk ved konjunkturutviklingen er den svake veksten i arbeidsproduktiviteten så langt i konjunkturoppgangen. Normalt er produktivitsveksten mot-syklisk ved at den øker klart i slutten av nedgangen og i begynnelsen av oppgangen, for så å avta mot slutten av oppgangen og i begynnelsen av konjunkturedgangen. Dette mønsteret er klart til stede i sykelen på 2000-tallet fram til 2009. Normalt skulle veksten i produktivitet ha tatt seg opp deretter. Dette skjedde i 2010, men produktivitsutviklingen i 2011 var overraskende svak, særlig på bakgrunn av at produksjonsveksten kom i privat sektor. I 2012 har produktivitsveksten tatt seg noe opp, og oppgangen ble forsterket i 1. kvartal 2013. En av grunnene til en svak produktivitsvekst er nettopp at investeringsveksten i store deler av næringslivet har uteblitt. Det har ført til at vi ikke har fått den økningen i kapitalintensiteten vi kunne vente i en konjunkturoppgang og som ville bidratt til økt arbeidsproduktivitet.

Vi tror den krisepregete økonomiske utviklingen hos mange av Norges viktigste handelspartnere vil prege utviklingen i flere år framover. Det gjør at oppgangen i norsk økonomi ikke får drahjelp fra utlandet av betydning med det første. På den annen side tilsier dette at vi får små inflasjonsimpulser fra utlandet og at styringsrentene både i USA og i Europa forblir lave. Siden inflasjonsforskjellen mellom Norge og euroområdet er blitt borte etter tre år med lavere inflasjon i Norge, har kronekursen svekket seg litt i forhold til hva den var på det sterkeste sist vinter. Sammen med litt avdempet lønnsvekst i Norge har dette isolert sett bedret utsiktene noe for tradisjonell norsk eksport.

Skal oppgangen i norsk økonomi komme ut av det hvileskjæret som den nå har tatt, må innenlandsk etterspørsel være drivkraften. Lave renter vil fortsatt virke positivt på innenlandsk etterspørsel selv om de har vært lave en stund. Finanspolitikken vil gi litt større impulser til veksten som følge av høyere vekst i bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning og sterk vekst i stønadene, noe som øker husholdningenes

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

etterspørsel. Den videre utviklingen i finanspolitikken er vanskeligere å vurdere siden høstens valg ser ut til å gi store endringer i Stortingets sammensetning. Selv om handlingsregelen for finanspolitikken forventes å bli retningsgivende også i prognoseperioden, er effekten av finanspolitikken på økonomien ganske avhengig av den konkrete innretningen og ikke minst fordelingen på ulike utgifter og på sammensetningen av skattene. Vi har lagt til grunn en viss økning i ekspansiviteten gjennom noe skattelette og vi utdyper disse problemstillingene gjennom analyser av effekter av endringer i finanspolitikken, se boks 2.1. Så lenge oljeprisen holder seg ganske høy, vil Statens pensjonsfond utland vokse sterkt framover og således fortsatt gi et betydelig handlingsrom i finanspolitikken. Det vil, selv om det ikke skulle utnyttes fullt ut slik tilfellet har vært under nåværende regjering, kunne gi positive impulser til veksten framover.

I 2015 og 2016 regner vi med at vekstbidragene jevner seg noe mer ut enn i år og neste år. Dette følger av forutsetningen om økende vekst i internasjonal økonomi hvor pengepolitikken gradvis normaliseres og rentene øker litt. Samlet vekst i fastlandsøkonomien holder seg rundt tre prosent årlig, noe som er om lag et halvt prosentpoeng høyere enn anslått trendvekst i fastlandsøkonomien. Vi anslår at norsk økonomi kommer inn i en svak høykonjunktur i 2015 og 2016.

Vi ser for oss en utvikling med relativt arbeidsintensiv vekst framover slik at sysselsettingsveksten forblir ganske høy, men ikke så høy som i de to foregående årene. Vi regner med at arbeidstyrken øker om lag på linje med sysselsettingen, slik at AKU-ledighetsraten bare faller svakt fra 3,6 prosent i 2013. Høy innvandring fra nærliggende økonomier med ledighetsrater vesentlig over det norske nivået bidrar til at ledigheten ikke går mye ned selv om veksten i sysselsettingen tiltar. Økt yrkesdeltaking fra eldre arbeidstakere trekker i samme

retning. En noe høyere ledighet i 2013 og framover enn vi har hatt de to foregående årene, bidrar til å dempe reallønnsveksten. Det samme gjør en noe høyere prisvekst som skyldes en litt svakere kronekurs. Veksten i husholdningenes realdisponible inntekt vil fortsette, men i et noe lavere tempo enn tidligere anslått. Det vil dempe veksten i boligmarkedet de nærmeste årene.

2.1. Finanspolitikken

Reviderte nasjonalregnskaptall viser at konsumet i offentlig forvaltning økte med 1,8 prosent fra 2011 til 2012. Veksten i konsumet i kommuneforvaltningen og sivil statsforvaltning var om lag den samme, mens konsumet i forsvaret var tilnærmet uendret. Tallene for konsumet i kommuneforvaltningen er litt nedjusterte i forhold til tidligere beregninger. De samlede bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning gikk noe ned fra 2011 til 2012, mens investeringene i sivil forvaltning økte med 3,7 prosent. Offentlige stønader til husholdningene, som nå tilsvarer om lag 17,5 prosent av BNP Fastlands-Norge, økte med 5,4 prosent i fjor. Det ga en realvekst på 4,6 prosent. Summen av offentlig forvaltnings konsum og investeringer, samt stønader, økte reelt med 2,6 prosent fra 2011 til 2012, og var om lag lik trendveksten i fastlandsøkonomien.

Foreløpige og sesongjusterte KNR-tall viser at konsumet i offentlig forvaltning økte med om lag 2 prosent i 1. kvartal 2013 regnet som årlig rate. Sterkest var veksten i statsforvaltningen. Bruttoinvesteringene falt litt sammenliknet med 4. kvartal 2012, men i sivil forvaltning var investeringene uforandrete.

Våre anslag for finanspolitikken for 2013 ligger tett opp til anslagene i Revidert nasjonalbudsjett 2013 (RNB). Realveksten i konsumet i offentlig forvaltning antas å bli 2,5 prosent i 2013. Økte investeringer i infrastruktur gjør at bruttoinvesteringene vil øke mer, og vi anslår volumveksten i år til nærmere 6 prosent. Den sterke realveksten i stønadene fortsetter i 2013, om enn i noe lavere tempo enn i fjor. Samlet realvekst fra de tre nevnte budsjettkomponentene, som utgjør nærmere 90 prosent av de samlede offentlige utgiftene og tilsvarer 46 prosent av BNP i fastlandsøkonomien, vil kunne øke med vel et halvt prosentpoeng fra 2012 til 2013 til 3,3 prosent. Skatte- og avgiftssatser for i år er som vanlig baserte på Stortingets vedtak i fjor. I all hovedsak er satsene justert for vekst i priser eller inntekter og kan betraktes som reelt uendrete. Et unntak er en nedjustering av gebyrprisene i år, noe som isolert sett bidrar til litt lavere prisvekst. I det alt vesentlige er disse anslagene de samme som i forrige konjunkturrapport.

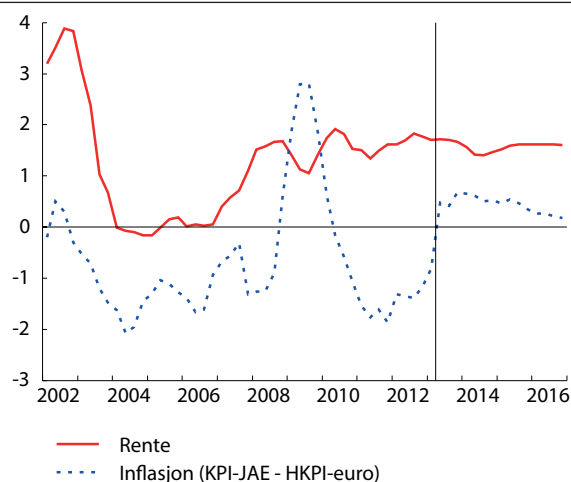
I RNB anslår regjeringen strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd (SOBU) til 105 milliarder kroner i 2012, noe som utgjør 3,2 prosent av fondskapitalen ved inngangen til 2012. Våre budsjettanslag for 2013 avviker ikke mye fra RNB verken på utgifts- eller inntekts-siden. Vi anslår, som RNB, at SOBU i 2013 som andel av fondskapitalen blir 3,3 prosent.

For 2014-2016 finnes det ingen vedtatt innretning av finanspolitikken. Usikkerheten knyttet til våre forutsetninger i denne perioden er derfor stor. I foregående konjunkturrapporter har vi videreført hovedtrekkene i dagens innretning av finanspolitikken. Politiske meningsmålinger tyder så langt på at det vil skje betydelige endringer i Stortingets sammensetning etter høstens valg. Vi har lagt til grunn at finanspolitikken fortsatt baseres på handlingsregelen, men at personbeskatningen blir noe redusert sammenliknet med nivået i 2013. Den sittende regjeringen har nylig signalisert at den vil foreslå en reduksjon i selskapsskatten fra 28 til 27 prosent fra 2014. Dette finansieres gjennom skjerpelser i petroleumsskattleggingen og noen andre skatteregler for konsernforetak. Vi har derfor lagt til grunn at deler av det finanspolitiske handlingsrommet framover utnyttes ved å senke skattene for personer med om lag 15 milliarder kroner i forhold til dagens nivå. Rent teknisk har vi gjort det i vår makromodell ved også å senke satsen for skatt på alminnelig inntekt gradvis fra 28 til 27 prosent i løpet av perioden 2014-2017. Bak dette ligger ingen vurdering av hva som er den mest sannsynlige eller hensiktsmessige innretning av skattepolitikken, men bare at en slik skattereduksjon vil omfatte de fleste skatteyttere.

Vi legger til grunn om lag samme vekst i konsumet i offentlig forvaltning framover som i 2013, men antar at utgiftene vris fra tjenesteproduksjon i offentlig forvaltning til kjøp av liknende tjenester fra privat sektor, det vil si en privatisering av selve tjenesteproduksjonen, men ikke av betalingen for tjenestene. Forbruket av tjenester vil da fortsatt bli regnet som konsum i offentlig forvaltning ifølge nasjonalregnskapet. Den sterke veksten i bruttoinvesteringene vil føre til at tjenestene fra offentlig konsumkapital kommer til å øke framover. Dessuten vil forsvarets investeringer i nye kampfly påvirke investeringene i kommende fireårsperiode. Begge deler vil også øke veksten i konsumet i offentlig forvaltning. Regnet som andel av BNP Fastlands-Norge anslår vi at konsumveksten i offentlig forvaltning vil holde seg om lag konstant framover, mens bruttoproduktet i offentlig forvaltning faller som andel av BNP Fastlands-Norge. Det er nå høy realvekst i alderspensjoner fra Folketrygden, mens andre stønader vokser mer moderat. Vi anslår derfor at realveksten i stønadene for perioden 2014-2016 sett under ett blir på linje med realveksten i 2013. Samlet øker dermed realveksten i finanspolitikken utgiftsside i perioden 2014-2016 med noen ti-deler sammenliknet med veksten i 2013. Det gir en reell utgiftsvekst på om lag 3,5 prosent per år. I tillegg kommer en reduksjon i skattenivået til personer som tilsvarer vel en halv prosent av BNP Fastlands-Norge i løpet av prognoseperioden.

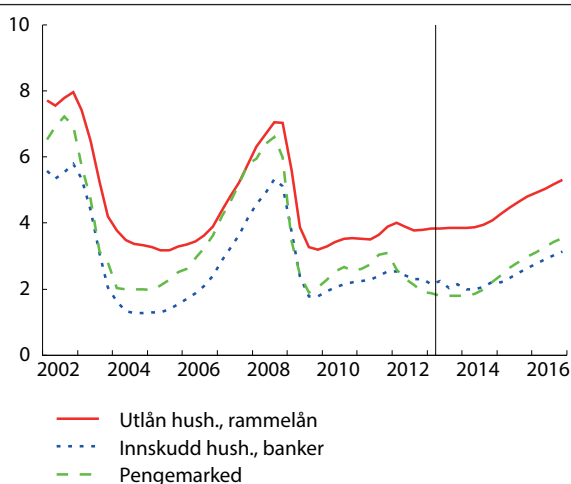
Vi regner med oljepriser om lag på dagens nivå framover. Det bidrar til at Statens pensjonsfond utland fortsetter å vokse mye og bidrar til at selv med en mer ekspansiv budsjettpolitikk, vil SOBU som andel av fondet holde seg om lag uendret i perioden 2013-2016.

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

2.2. Lav rente ennå et år

Styringsrenta har siden mars 2012 vært 1,5 prosent. Det er 0,25 prosentpoeng over det rekordlave nivået sommeren 2009. Tre måneders pengemarkedsrenta har siden den siste reduksjonen i styringsrenta falt fra 2,3 prosent i april i fjor til 1,8 prosent i mai i år. Påslaget mellom styringsrenta og pengemarkedsrenta er dermed kommet ned i 0,3 prosentpoeng, som tilsvarer nivået fra tida før finanskrisen.

Statsgjeldskrisen i mange land og de realøkonomiske ettervirkningene av finanskrisen er mye av bakgrunnen for det lave rentenivået i Norge. I euroområdet har pengemarkedsrenta siden september i fjor vært under 0,2 prosent. Den store renteforskjellen har, sammen med høyere økonomisk vekst i Norge enn i euroområdet, bidratt til å styrke krona mot euro. Rundt årsskiftet 2012/2013 var kronekursen 7,30 mot euro, men siden da har krona svekket seg noe. Ved utgangen av mai i år koster en euro om lag 7,50 kroner, noe som innebærer at krona er 6,5 prosent sterkere nå enn

Boks 2.1. Usikkerhet om finanspolitikken

Meningsmålingene før høstens valg antyder en klar endring i Stortingets sammensetning og det er dermed en betydelig usikkerhet knyttet til innretningen av finanspolitikken. Dette gjelder både størrelsen på oljepengebruken og sammensetningen av budsjettets utgifts- og inntektsside. Konjunkturutviklingen påvirkes av begge deler, og enkeltanslag kan være svært følsomme for detaljer i innretningen.

Stortingspartiene, med ett unntak, står bak handlingsregelen for finanspolitikken. Langsiktige statsfinansielle utfordringer, usikkerhet om den tallfestede forventningen til realavkastningen og bekymring for konkurranseutsatte virksomheter er momenter som taler for en moderat oljepengebruk og i de senere årene har pengebruken derfor ligget godt under 4-prosentbanen. Handlingsreglen gir dermed ingen helt klar rettesnor for nivået på oljepengebruken.

Våre prognoser er basert på en innretning av finanspolitikken som innebærer en viss økning i oljepengebruken målt med det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet. Budsjettunderskuddet er imidlertid fortsatt godt under 4-prosentbanen i alle prognoseårene. Veksten i offentlig etterspørsel er forutsatt å bli om lag som i år, men med en vridning fra offentlig produksjon i retning av økte kjøp av tjenester fra markedsrettet virksomhet. I tillegg har vi blant annet lagt til grunn en gradvis generell lettelse i personskattene som i løpet av fire år kommer opp i om lag 15 milliarder kroner på årsbasis. Det er ikke lagt til grunn noen reelle avgiftsendringer.

I denne boksen gjøres det rede for fire virkningsberegninger som kaster lys over hvordan våre prognoser vil påvirkes av ulike endringer i forutsetningene for finanspolitikken. Vi ser på endringer i skatten på alminnelig inntekt, merverdiavgift, offentlig produksjon (offentlig konsum) og offentlig investeringsetterspørsel. Vi har valgt å gjøre endringer som kan betraktes som generelle og ikke lagt stor vekt på at den nøyaktige innretningen skal være realistisk, men at de skal gi et dekkende bilde av tiltaket. Detaljer i utformingen av skattepolitikken kan imidlertid ha store konsekvenser for enkelte makrostørrelser, og fordelingen mellom individer.

Alle virkningsberegningene er presentert som innstramminger i forhold til vår prognosebane. Virkningene vil imidlertid være nær symmetriske slik at en kan finne effektene av en mer ekspansiv politikk på de ulike områdene ved å skifte fortegn på virkningene som er gjengitt i tabellene. Beregningene er gjort slik at de initiale budsjettimpulsene er om lag de samme, med initiale impulser på 3,5-4 milliarder kroner det første året. Dette tilsvarer lettelsene i personskattene i prognosebanen. Deretter trappes tiltakene gradvis opp i løpet av de neste tre årene fram til 2017.

I tråd med at alle endringene innebærer en strammere finanspolitikk, er de kvalitative virkningene stort sett de samme innenfor vår horisont. Aktiviteten i økonomien reduseres og reallønna blir lavere. Utgiftsendringer virker med noen få unntak kraftigst i realøkonomien, mens avgiftsendringer påvirker nominelle størrelser mest. Aktiviteten i næringslivet påvirkes mest av endrete offentlige investeringer og minst av endret offentlig produksjon. Skatte- og avgiftsendringer

virker ganske likt og ligger mellom de to utgiftsendringene. Todelingen av den økonomiske utviklingen, hvor næringer rettet mot hjemmemarkedet og petroleumsrelatert virksomheter går godt og tradisjonelle eksportnæringer går dårlig, påvirkes i liten grad i prognoseperioden av de skatte- og avgiftsendringene vi har studert. Kutt i offentlig produksjon er det mest virkningsfulle, men også kutt i offentlige investeringer øker tradisjonell eksport etter en stund.

Reversering av kuttene i personskatten innebærer en gradvis økning av den generelle personskatten i forhold til prognosebanen. Økt personskatt virker direkte på husholdningens inntekter og derigjennom på deres etterspørsel. Av tabell 1 går det fram at veksten i konsumet i husholdningene reduseres med 0,1-0,3 prosentpoeng i hvert av årene 2014-2016. Virkningene øker over tid og også etter at skattene har sluttet å øke. Generelt vil virkningene av ulike tiltak ikke være uttømt før en god stund etter at tiltaket er gjennomført. Veksten i BNP Fastlands-Norge ville i prognoseperioden blitt redusert med om lag 0,1 prosentpoeng hvert år. I 2016 ville boligprisene vært 1,4 prosent lavere, mens boliginvesteringene ville vært redusert med nær 0,6 prosent i forhold til prognosebanen. Virkningene på andre nominelle størrelser og i arbeidsmarkedet er beskjedne.

En økning i avgiftene vil i stor grad også ramme husholdningene direkte og mange av virkningene blir om lag de samme. I denne beregningen økes alle momssatser med 2,5 prosent første år og ytterligere 2,5 prosent i hvert av de tre neste årene. Den økte prisveksten i Norge bidrar til at krona svekkes. Dette tiltaket fører dermed til at nominelle størrelser øker. Den nominelle renta stiger, men ikke mer enn at realrenta faller. Dermed øker etterspørselen etter boliger, og boliginvesteringene går opp. Fra og med 2018 faller økningen i inflasjonen kraftig fordi det ikke er flere avgiftsimpulser, og realrenta blir høyere enn hva den ellers hadde vært. Dette bidrar til at etterspørselen etter boliger faller, og dette forsterkes av at boligbeholdningen er økt gjennom perioden med lavere realrenter.

I investeringsskiftet er sivile offentlige investeringer redusert med 5 prosent i 2014, og deretter tilsvarende ekstra ned i hvert av de neste tre årene. I dette tilfellet dominerer økningen i arbeidsledigheten og reduksjonen i BNP renteutviklingen, slik at renta blir litt lavere. Dermed svekkes krona, og prisene øker, mens situasjonen i arbeidsmarkedet bidrar til at lønna synker i forhold til hva den ellers hadde vært. Lavere produktivtetsvekst medfører at det likevel ikke blir noe økning i eksporten før etter prognoseperioden.

Produksjonsskiftet er en 1 prosent nedsettelse av sivile offentlige timeverk og produktinnsats, som trappes tilsvarende ned i hvert av de neste tre årene. På grunn av den direkte virkningen på sysselsettingen og liten importlekkasje, er virkningen i arbeidsmarkedet her de kraftigste. Det fører til de klart sterkeste effektene på renta og valutakurs, og i dette tilfelle innbærer reduksjonen i relative lønninger målt i felles valuta at konkurranseutsatte næringer opplever økt aktivitet i prognoseperioden.

Tabell 1. **Reversering av skatteletten i prognosebanen. Virkning i prosent der annet ikke framgår**

	2014	2015	2016	2017	2020
Konsum, husholdninger	-0,11	-0,35	-0,68	-1,08	-1,70
Boliginvesteringer	-0,01	-0,14	-0,57	-1,32	-3,97
Investeringer fastlandsnæringer	-0,01	-0,05	-0,11	-0,18	-0,19
Tradisjonell vareeksport	0,00	-0,01	-0,03	-0,05	0,05
Import	-0,06	-0,21	-0,43	-0,70	-1,22
BNP Fastlands-Norge	-0,04	-0,13	-0,26	-0,43	-0,68
BNP FN utenom offentlig forvaltning	-0,05	-0,16	-0,33	-0,53	-0,85
Sysselsatte personer	-0,01	-0,03	-0,08	-0,13	-0,24
Ledighetsrate, pst.poeng	0,00	0,01	0,02	0,04	0,09
Pengemarkedsrente, pst. poeng	0,00	0,01	0,01	0,00	-0,12
Valutakurs	-0,01	-0,03	-0,01	0,06	0,53
Konsumprisindeksen	0,01	0,01	0,03	0,05	0,08
Lønn	0,00	0,00	0,00	-0,03	-0,20
Boligpris	-0,13	-0,60	-1,38	-2,37	-4,34
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,32	-0,67	-1,04	-1,44	-1,63
Memo: Endring i skattesats på alminnelig inntekt pst.poeng	0,25	0,50	0,75	1,00	1,00

Tabell 3. **Gradvis reduserte offentlige sivile investeringer til 2017 i forhold til nivået i prognosebanen, nye 5 pst. hvert år. Virkning i prosent der annet ikke framgår**

	2014	2015	2016	2017	2020
Konsum, husholdninger	-0,04	-0,12	-0,26	-0,43	-0,81
Boliginvesteringer	0,01	0,05	0,08	0,03	-0,75
Investeringer fastlandsnæringer	-0,06	-0,22	-0,42	-0,58	-0,20
Tradisjonell vareeksport	-0,02	-0,04	-0,04	-0,01	0,33
Import	-0,16	-0,37	-0,62	-0,90	-1,26
BNP Fastlands-Norge	-0,16	-0,34	-0,55	-0,76	-0,90
BNP FN utenom offentlig forvaltning	-0,19	-0,40	-0,62	-0,83	-0,88
Sysselsatte personer	-0,06	-0,15	-0,23	-0,32	-0,33
Ledighetsrate, pst.poeng	0,05	0,08	0,13	0,17	0,18
Pengemarkedsrente, pst. poeng	-0,01	-0,02	-0,05	-0,09	-0,23
Valutakurs	0,04	0,11	0,27	0,46	0,98
Konsumprisindeksen	0,02	0,05	0,09	0,13	0,20
Lønn	-0,03	-0,06	-0,13	-0,23	-0,54
Boligpris	-0,02	-0,14	-0,35	-0,66	-1,61
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,10	-0,24	-0,41	-0,59	-0,78
Memo: Offentlige investeringer	-4,54	-8,71	-12,76	-16,21	-16,28
Offentlig konsum	-0,01	-0,06	-0,15	-0,27	-0,63

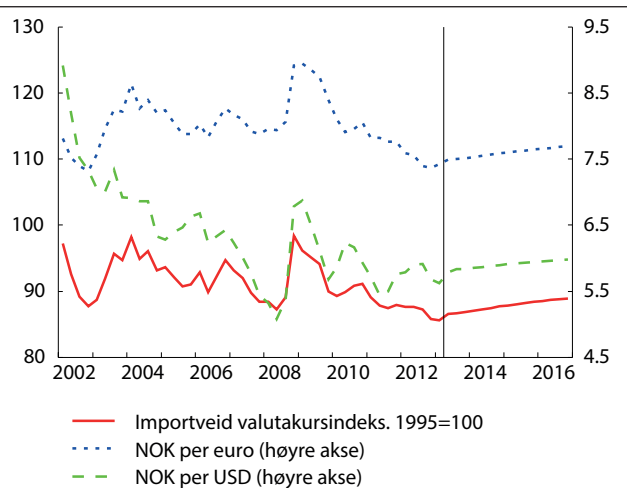
Tabell 2. **Gradvis økning av momssatsene til 2017. Virkning i prosent der annet ikke framgår**

	2014	2015	2016	2017	2020
Konsum, husholdninger	-0,18	-0,40	-0,69	-1,09	-2,21
Boliginvesteringer	0,03	0,19	0,50	0,75	-1,59
Investeringer fastlandsnæringer	0,03	0,03	0,08	0,07	-0,61
Tradisjonell vareeksport	-0,01	-0,02	-0,04	-0,06	-0,12
Import	-0,10	-0,21	-0,36	-0,57	-1,41
BNP Fastlands-Norge	-0,05	-0,13	-0,22	-0,35	-0,87
BNP FN utenom offentlig forvaltning	-0,07	-0,16	-0,27	-0,43	-1,08
Sysselsatte personer	-0,02	-0,04	-0,05	-0,08	-0,22
Ledighetsrate, pst.poeng	0,01	0,01	0,01	0,02	0,10
Pengemarkedsrente, pst. poeng	0,03	0,08	0,15	0,22	0,35
Valutakurs	0,29	0,44	0,66	0,87	1,21
Konsumprisindeksen	0,45	0,91	1,42	1,97	2,51
Lønn	0,18	0,38	0,60	0,83	0,91
Boligpris	0,23	0,67	1,04	1,03	-2,55
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,33	-0,68	-1,05	-1,48	-2,09
Memo: Endring i den generelle momssatsen pst.poeng	0,63	1,25	1,88	2,50	2,50

Tabell 4. **Gradvis redusert sivil offentlig produksjon fram til 2017 i forhold til nivået i prognosebanen, nye 1 pst. hvert år. Virkning i prosent der annet ikke framgår**

	2014	2015	2016	2017	2020
Konsum, husholdninger	-0,09	-0,26	-0,49	-0,76	-1,20
Boliginvesteringer	0,00	-0,06	-0,23	-0,50	-1,50
Investeringer fastlandsnæringer	0,09	0,36	0,68	1,10	2,24
Tradisjonell vareeksport	0,00	0,07	0,18	0,33	0,97
Import	-0,16	-0,33	-0,58	-0,84	-1,17
BNP Fastlands-Norge	-0,22	-0,43	-0,64	-0,84	-0,78
BNP FN utenom offentlig forvaltning	-0,07	-0,14	-0,21	-0,28	-0,20
Sysselsatte personer	-0,24	-0,47	-0,66	-0,82	-0,59
Ledighetsrate, pst.poeng	0,16	0,25	0,35	0,44	0,35
Pengemarkedsrente, pst. poeng	-0,09	-0,14	-0,26	-0,37	-0,58
Valutakurs	0,38	0,61	1,13	1,56	2,05
Konsumprisindeksen	0,02	0,09	0,15	0,22	0,20
Lønn	-0,15	-0,26	-0,45	-0,72	-1,32
Boligpris	-0,06	-0,23	-0,48	-0,82	-1,59
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,23	-0,47	-0,73	-1,03	-1,17
Memo: Offentlig konsum	-0,85	-1,68	-2,49	-3,29	-3,25

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

årgjennomsnittet for 2007, året før finanskrisen. Målt mot den importveide kronkursen styrket krona seg med 4 prosent i samme periode. Den sterke krona svekker lønnsomheten og aktiviteten i norsk konkurranseutsatt næringsliv. Hvis ikke renta i Norge hadde vært så lav, ville krona trolig vært enda sterkere og dermed forsterket problemene for konkurranseutsatt næringsliv. Både kronestyrkingen og lav internasjonal vekst medvirker til lav importert prisstigning.

Norsk inflasjon, målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har i tre år vært minst ett prosentpoeng under inflasjonsmålet. I april i år var 12-månedersveksten på 1,5 prosent. Det lave rentenivået i Norge fører til økt inflasjon både ved å begrense kronestyrkingen og ved å stimulere innenlandsk etterspørsel. Dette bidrar isolert sett til å øke aktiviteten i økonomien.

Den gjennomsnittlige utlånsrenta fra finansinstitusjoner på rammelån med sikkerhet i bolig er etter vår oppfatning en god indikator for boliglånsrenta generelt. Ved utgangen av 1. kvartal 2013 var denne renta 3,8 prosent, mens gjennomsnittlig innskuddsrenta var 2,3 prosent. Både rammelånsrenta og innskuddsrenta var uendret fra kvartalet før og 0,2 prosentpoeng lavere enn samme kvartal året før. Differansen mellom disse to rentene har dermed ikke endret seg det siste året.

Lav rente bidrar isolert sett til relativt høye utlån fra norske banker og finansinstitusjoner. Publikums innenlandske bruttogjeld (K2) økte med 5,6 prosent i 1. kvartal i 2013 i forhold til kvartalet før, sesongjustert og regnet som årlig rate. Dette er den laveste veksten siden 2010. I 1. kvartal i 2012 var kredittveksten oppe i 8,1 prosent. Det er i ikke-finansielle foretak kredittveksten har falt, noe som må sees i sammenheng med de lave næringslivsinvesteringene. Her var kredittveksten på 2,4 prosent i 1. kvartal i år, mens den var oppe i over 10 prosent i samme kvartal i fjor. Kredittveksten i husholdningene var om lag 7 prosent i 1. kvartal i år,

sesongjustert og regnet som årlig rate. Dette er på linje med kredittveksten de siste fire årene, som stort sett har ligget i intervallet 6-8 prosent. Husholdningenes gjeldsvekst har sammenheng med både boliginvesteringene og utviklingen i boligprisene, se omtalen i avsnitt 2.4.

I prognosene legger vi til grunn at Norges Bank holder dagens styringsrente lav i lang tid framover. Dette følger i stor grad av den svake internasjonale utviklingen, som gir lave renter ute. Sterk krone og lav inflasjon er grunner for å holde rentenivået lavt. Norsk økonomi vil etter hvert nærme seg det vi betrakter som en normal kapasitetsutnyttelse, og inflasjonen vil trolig øke noe. Vi har utsatt renteoppgangen sammenliknet med renteforutsetningen i vår forrige prognose og legger nå til grunn at styringsrenta vil bli økt gradvis og forsiktig fra midten av 2014. Pengemarkedsrenta følger i stor grad styringsrenta og kommer opp i 3,6 prosent i slutten av 2016. Vår renteprognose følger i stor grad renteprognosen til Norges Bank fram til 2015, mens vi har lagt inn noe sterkere renteoppgang gjennom 2016.

Høy rentedifferanse mellom Norge og euroområdet bidrar til å holde krona sterk mot euro. Vi tror krona likevel vil svekke seg med om lag én prosent på årsbasis i 2014 og 2015 og noe mindre i 2016. Svekkelsen skyldes at inflasjonen øker mer i Norge enn i utlandet. Krona antas å bevege seg mot en kurs på rundt 7,70 målt mot euro i 2016.

Renteforskjellen mellom rammelånsrenta med sikkerhet i bolig og pengemarkedsrenta var ved utgangen av 1. kvartal i år 1,9 prosentpoeng. Dette påslaget var i gjennomsnitt over ett prosentpoeng lavere i perioden fra slike lån ble bredt lansert i 2006 og til utgangen av 2011. Det høye påslaget skyldes blant annet finansinstitusjonenes behov for å øke egenkapitalen på grunn av strengere egenkapitalkrav. Det synes som om konkurranse situasjonen i det norske finansmarkedet er slik at det er mulig å øke egenkapitalen gjennom økte renter. Påslaget mellom rammelånsrenta og pengemarkedsrenta har økt noe siden utgangen av 1. kvartal som følge av at flere banker har økt utlånsrentene samtidig som pengemarkedsrenten har falt. I prognosene har vi lagt til grunn at dette påslaget ligger nær 2 prosentpoeng i år og neste år og kommer ned i 1,8 prosentpoeng i 2015 og 2016. Rammelånsrenta antas dermed å komme opp i 5,3 prosent i slutten av 2016.

2.3. Sterkere konsumvekst

Sesongjusterte KNR-tall viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner økte med hele 1,0 prosent i 1. kvartal i år etter en beskjeden vekst i kvartalet før. Varekonsumet var hele 1,8 prosent høyere i 1. kvartal enn i 4. kvartal i fjor, mens tjenestekonsumet økte svakt i samme periode. Veksten i kjøp av biler og andre transportmidler, som utgjør nær 5 prosent av samlet konsum, bidro til å trekke opp konsumet med om lag 0,3 prosentpoeng. Det var også sterk vekst i varekonsumgruppene klær og sko, møbler og hvitevarer samt sportsutstyr. Førstekvartalstallene, sammen

Boks 2.2. Effekter av fortsatt forsiktighetsmotivert sparing

I vår prognosebane fram til 2016 faller husholdningenes sparerate med vel 2 prosentpoeng. Denne nedgangen tolker vi som en følge av at husholdningenes spareatferd normaliseres. Vi viser her den isolerte betydningen av denne forutsetningen for prognosebanen gjennom en beregning av effektene på norsk økonomi av at spareringen forblir på 2013 nivået i perioden 2014-2016 og endringen i spareringen i 2016 videreføres til 2020. Finanspolitikken er forutsatt å være den samme. Pengepolitikken justeres i tråd med fleksibel inflasjonsstyring hvor lavere produksjon og sysselsetting bidrar til at sentralbanken setter ned styringsrenta, mens høyere inflasjon bidrar til økt styringsrente.

Økt sparing i husholdningene for et gitt initialt inntektsnivå, reduserer etterspørselen. Da reduseres produksjon, sysselsetting og annen faktorinnsats i fastlandsnæringene. Over tid vil bedriftene redusere sine investeringer for å tilpasse realkapitalen til et lavere etterspørselsnivå. Lavere sysselsetting vil føre til at arbeidsledigheten øker og dette vil redusere lønnsveksten. Lavere aktivitet i økonomien innebærer lavere produktivitet, noe som øker prisene. Det gir litt høyere rente og fører til litt sterkere krone på kort sikt. Først når økningen av spareringen har virket en tid, og effektene på

produksjon og sysselsetting er så stor at det oppveier for høyere priser vil styringsrenta bli redusert. Da svekkes kronkursen og importprisene i norske kroner stiger, noe som øker konsumprisene.

Effekten på veksten i BNP Fastlands-Norge framgår ikke av tabellen direkte. I 2014 er effekten på veksten bare 0,1 prosentpoeng. I 2015 vil fortsatt forsiktighetsmotivert sparing føre til at BNP veksten blir redusert med 0,4 prosentpoeng og blir da ikke 3,3 prosent som i prognosebanen, men 2,9 prosent. I 2016 reduseres veksten med 0,3 prosentpoeng slik at veksten også i dette året blir 2,9 prosent i banen med uendret forsiktighetsmotivert sparing. Deretter er effektene på veksten i økonomien meget små, men som tabellen viser er det likevel slik at det for enkelte størrelser skjer betydelige endringer også etter 2016 selv om ingen nye sjokk inntreffer sammenliknet med prognosebanen.

Høy forsiktighetsmotivert sparing i husholdningene vil altså dempe veksten i fastlandsøkonomien, men konjunkturoppgangen vil likevel fortsette i 2014-16 om enn i et meget beskjedent tempo.

Fortsatt forsiktighetsmotivert sparing. Avvik fra prognosebanen i prosent der ikke annet framgår

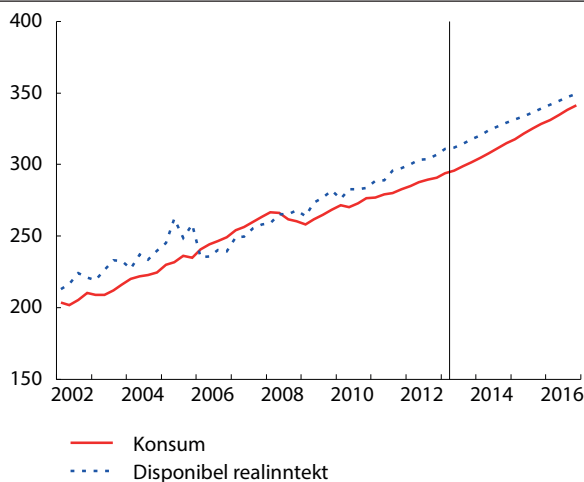
	2014	2015	2016	2017	2020
Konsum, husholdninger	-0,28	-1,81	-2,75	-2,82	-2,91
Boliginvesteringer	0,00	0,00	-0,05	-0,22	-1,08
Investeringer fastlandsnæring	-0,02	-0,16	-0,38	-0,42	-0,10
Tradisjonell vareeksport	-0,01	-0,05	-0,11	-0,11	0,21
Import	-0,16	-1,06	-1,66	-1,77	-1,94
BNP Fastlands-Norge	-0,09	-0,62	-0,95	-0,96	-0,89
Sysselsetting	-0,02	-0,12	-0,23	-0,26	-0,24
Ledighetsrate, pst.poeng	0,01	0,08	0,12	0,13	0,13
Pengemarkedsrente, pst.poeng	0,01	0,05	0,03	-0,01	-0,15
Valutakurs	-0,02	-0,10	-0,01	0,28	0,87
Konsumprisindeksen	0,02	0,10	0,17	0,23	0,31
Lønn	-0,00	-0,03	-0,09	-0,16	-0,44
Boligpris	0,00	-0,02	-0,20	-0,49	-1,13
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,04	-0,25	-0,45	-0,53	-0,62
Husholdningenes sparerate, pst.poeng	0,23	1,51	2,25	2,25	2,25

med den svake utviklingen gjennom siste halvår i fjor, bærer bud om en noe sterkere konsumvekst på årsbasis i 2013 enn i 2012.

Utviklingen i husholdningenes inntekter, boligformue og renter er viktige drivere for konsumutviklingen. Husholdningenes disponible realinntekter økte med 3,7 prosent i 2012. Lønnsinntektene, som er den største inntektskilden for husholdningene, bidro særlig til inntektsveksten i fjor ettersom reallønnsveksten var relativt høy og sysselsettingen økte med 2,2 prosent. Økte offentlige stønader, i hovedsak som følge av økte utbetalinger av pensjoner, ga også store bidrag til inntektsveksten. Lav prisvekst ligger også bak den høye realinntektsveksten. Netto renteinntekter ga derimot et negativt vekstbidrag ettersom renteutgifter på lån økte mer enn renteinntekter på bankinnskudd og husholdningenes gjeld økte som andel av disponibel inntekt.

Vi regner med at lønnsinntekter og offentlige stønader vil fortsette å gi klare bidrag til inntektsvekst i de nærmeste årene. Skattelette vil også kunne gi et bidrag framover. Høyere renter og økende inflasjon vil imidlertid dempe veksten i disponible realinntekter. Vi venter således en årlig vekst i disponibel realinntekt på knappe 3,5 prosent i inneværende år, om lag 4 prosent neste år og rundt 3 prosent i både 2015 og 2016. Fortsatt vekst i boligprisene, om enn i et mer moderat tempo enn tidligere, vil øke boligformuen og virke stimulerende på konsumet. Med våre anslag på inntekter, boligformue og renter blir konsumveksten om lag 3,5 prosent i inneværende år, nær et halvt prosentpoeng høyere enn i fjor. Konsumveksten vil kunne stige til nær 4,5 prosent i både 2014 og 2015, for så å komme ned til 4 prosent i 2016. Dette er en noe svakere konsumutvikling enn under konjunkturoppgangen fra 2004 til 2007.

Figur 2.5. **Inntekt og konsum i husholdninger mv. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ettersom befolkningsveksten nå er høyere, blir forskjellen i konsumvekst per innbygger enda større.

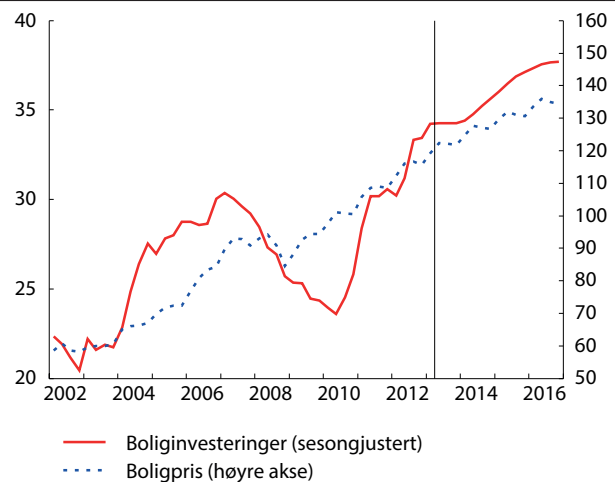
Vi ser nå for oss at nivået på husholdningenes sparerate kan bli rundt 8,5 prosent i år, om lag som i fjor. I takt med inntekts- og konsumutviklingen som her legges til grunn vil spareraten gradvis kunne synke til et nivå på vel 6 prosent mot slutten av prognoseperioden. Dette impliserer at forsiktighetsmotivert sparing, som bidro til å forklare den økte spareraten i kjølvannet av finanskrisen, gradvis vil spille en mindre rolle under konjunkturoppgangen fram til 2016. Vi omtaler dette nærmere i boks 2.2.

2.4. Lavere boligprisvekst

Boliginvesteringene er blitt rekordhøye og økte med 2,4 prosent i 1. kvartal 2013. Det er investeringer i nye boliger som ligger bak veksten, mens rehabilitering av eksisterende boliger viste en svak utvikling. Tallene er i godt samsvar med forløpet for igangsetting, som har vist en klar stigende trend siden en bunn etter finanskrisen både med hensyn til igangsatt bruksareal og antallet igangsatte boliger. I 2012 ble det igangsatt 30 000 boliger som er på nivå med det høyeste tallet under den forrige konjunkturoppgangen og 10 000 flere enn i 2009. Gjennom de siste månedene har det imidlertid vært en avmatning av igangsettingstakten. Utsikter til noe lavere vekst i boligprisene taler for en moderat utvikling i igangsettingen framover. Det vil trekke ned veksten i boliginvesteringene. På grunn av sterk vekst i boliginvesteringene gjennom 2012 og inn i 1. kvartal 2013 blir boliginvesteringene likevel nær 7 prosent høyere i 2013 enn i 2012. Deretter vil boliginvesteringene holde seg på et høyt nivå framover. Vi regner med at den årlige investeringsveksten vil variere rundt 3 prosent ut prognoseperioden.

Boligprisene påvirkes positivt av en økning i husholdningenes disponible inntekter, befolkningsvekst og av lave renter. Forskning viser at husholdningenes låneopptak og boligprisene påvirker hverandre gjensidig.

Figur 2.6. **Boligmarkedet. Venstre akse mrd. 2010-kr, kvartal, høyre akse indeks, 2010=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

De siste to årene har husholdningenes bruttogjeld og boligprisene vokst om lag i samme takt og et par prosentpoeng mer enn veksten i husholdningenes disponible inntekt.

I våre beregninger har vi tatt hensyn til samspillet mellom husholdningenes gjeld og boligprisene. Høye boliginvesteringer bidrar isolert sett til økt bruttogjeld for husholdningene, men demper boligprisveksten. Med et fortsatt lavt rentenivå regner vi med at veksten i husholdningenes bruttogjeld vil holde seg rundt 8 prosent gjennom hele prognoseperioden. Det vil, sammen med nominell vekst i husholdningenes disponible inntekter på om lag 5 prosent de neste fire årene, bidra til at boligprisene fortsetter å stige framover. Ifølge våre beregninger vil imidlertid boligprisstigningen avta utover i prognoseperioden etter hvert som veksten i realdisponibel inntekt reduseres og realrenta etter skatt stiger. Vi tror at boligprisveksten vil falle fra i overkant av 5 prosent i 2013 til om lag 3 prosent i 2016, slik at realprisveksten på boliger da er i underkant av 1 prosent.

2.5. Petroaktiviteten holder seg oppe

Investeringene i petroleumsvirksomheten, som inkluderer plattformer og moduler i tillegg til aktivitet innen oljeboring og oljeleting, landanlegg samt nye olje- og gassrørledninger, økte klart i 1. kvartal med en vekst på 5 prosent. Dette er en fortsettelse av den sterke utviklingen gjennom de siste to årene.

I fjor ble veksten hovedsakelig drevet av en kraftig oppgang i investeringer innen plattformer og moduler. Flere borerigger på norsk sokkel har gjort det mulig for boreselskapene å øke aktiviteten etter noen år med begrenset kapasitet. Investeringene i 1. kvartal i år drives dermed opp av økt aktivitet innen leting og produksjonsboring. Den økte kapasiteten vil også bidra til å løfte boringen videre de kommende årene. Økt produksjonsboring knyttes både til oppstart av nye felt og til innsats for å øke utvinningen på eksisterende

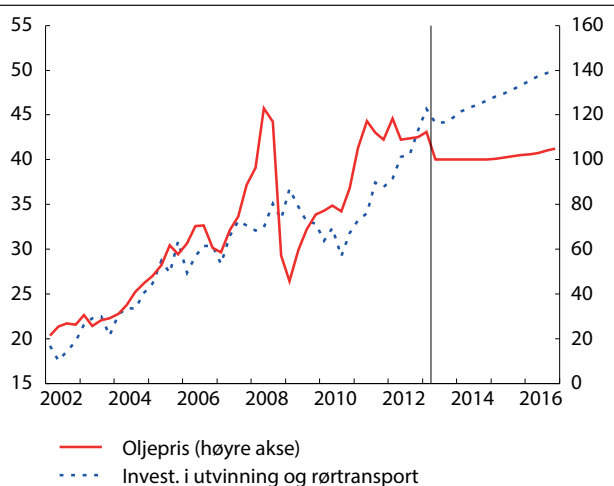
Tabell 2.2. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2012-2016. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regn- skap 2012*	Prognoser									
		2013			2014			2015		2016	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	3,0	3,5	3 1/4	3,4	4,3	3 1/2	..	4,4	3 1/2	4,0	3
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	2,5	2	2,5	2,4	2 1/2	..	2,4	..	2,4	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	8,0	5,4	..	5,9	4	4,6	..	4,2	..
Utvinning og rørtransport ¹	14,5	8,9	11	10,0	4,2	5	5,0	3,3	4	4,2	4
Fastlands-Norge	3,7	3,9	4	4,4	3,9	6	..	5,0	..	4,3	..
Næringer	3,2	0,8	..	1,9	4,2	4,1	..	5,0	..
Bolig	7,4	6,9	..	6,8	2,2	4,8	..	2,5	..
Offentlig forvaltning	-0,6	5,7	..	6,0	6,1	6,9	..	5,7	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	2,8	3,3	3	3,3	3,7	3 3/4	..	4,0	3 1/4	3,6	3
Lagerendring ³	-0,2	0,0	0,0	0,0	..	0,0	..
Eksport	1,8	-0,3	..	-1,3	2,1	1,7	..	2,4	..
Råolje og naturgass	0,9	-1,1	..	-5,5	1,9	0,0	..	0,4	..
Tradisjonelle varer ⁴	2,6	0,0	1/2	0,5	1,5	1/4	..	2,2	..	3,7	..
Import	2,4	4,5	3 3/4	4,7	4,5	3 1/2	..	5,0	..	4,5	..
Tradisjonelle varer	2,7	2,9	..	4,8	4,6	4,5	..	4,3	..
Bruttonasjonalprodukt	3,1	1,7	1 3/4	1,4	2,7	2 1/4	3,0	2,7	2	2,8	2 1/4
Fastlands-Norge	3,4	2,4	2 3/4	2,6	3,0	3	3,0	3,3	2 1/2	3,2	2 3/4
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	2,2	1,2	1 1/2	1,3	1,2	1 1/4	..	1,6	1	1,5	1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,6	3 1/4	3,4	3,5	3 1/4	3,5	3,5	3 1/2	3,4	3 3/4
Priser og lønninger											
Årslønn	4,0	3,7	4	3 1/2	3,8	4 1/4	..	3,8	4 1/2	4	4 1/4
Konsumprisindeksen (KPI)	0,8	1,8	1 1/2	1,7	1,9	1 1/2	..	2,1	2	2,2	2
KPI-JAE ⁵	1,2	1,4	1 1/4	1,2	1,9	1 1/2	..	2,1	2	2,2	2
Eksportpris tradisjonelle varer	-4,5	-0,2	..	0,3	2,1	2,5	..	2,3	..
Importpris tradisjonelle varer	0,7	0,2	..	0,3	1,6	1,9	..	1,9	..
Boligpris	6,7	5,3	4,3	3,4	..	2,9	..
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	414,0	319,7	..	323,0	274,5	254,5	..	250,4	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	14,2	10,7	..	10,8	8,9	7,8	..	7,3	..
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	8,5	8,5	8,3	7,0	..	6,3	..
Pengemarkedsrente (nivå)	2,2	1,8	1,8	1,7	2,0	2,1	1,7	2,7	2,8	3,3	..
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig (nivå) ⁶	3,9	3,8	3,9	4,5	..	5,1	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	649	595	..	600	588	..	587	600	..	618	..
Eksportmarkedsindikator	1,4	1,1	3,3	4,6	..	6,1	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	-1,2	-0,7	-1,8	0,5	1,1	-1,2	..	0,9	0	0,7	0,6

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer, reisefrafikk og annen tjenestettransport fra Fastlands-Norge.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.2 (2012-2013), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/2013 (NB).

Figur 2.7. **Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal**

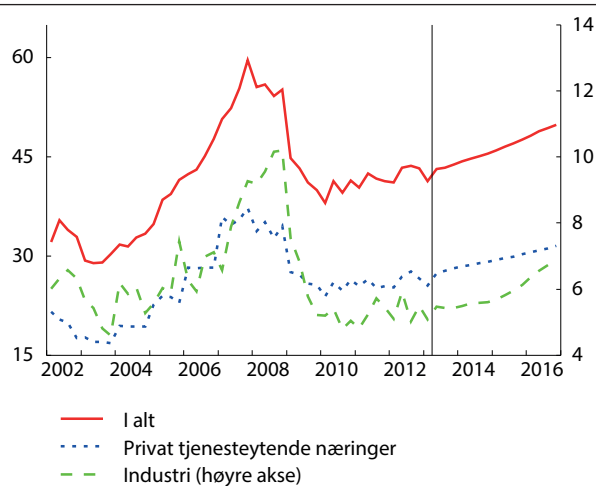
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

felt. Utsiktene til lønnsomme funn har bedret seg, både fordi oljeprisen har holdt seg høy og fordi det har blitt gjort flere store funn de siste årene. Dette er viktige årsaker til at nivået på leteboringen er høyt og vil holde seg høyt framover.

I årene etter finanskrisen ble det kun igangsatt bygging av noen få plattformer. I løpet av 2011 og 2012 ble flere plattformer og moduler igangsatt og flere av disse ventes ferdigstilt i løpet av det kommende året. Ferdigstilling av flere store prosjekter trekker dermed investeringene ned, ettersom de ikke fullt ut erstattes av nye store utbygginger. Vedlikehold og oppgradering av eksisterende felt har økt de senere årene og vil fortsette å vokse framover. Disse investeringene vil bidra til en forsiktig oppgang i samlede investeringer i plattformer og moduler. Sammen med moderat vekst i lete- og produksjonsboring medfører dette at veksten i petroleumsinvesteringene blir noe sterkere enn trendveksten i fastlandsøkonomien

I RNB er det foreslått endringer i bedriftsbeskatningen, som foreslås senket fra 28 prosent til 27 prosent fra 2014. Samtidig økes særskatten på petroleumsutvinning og vannkraft med et prosentpoeng slik at ressursrenten beskattes som tidligere. I tillegg vil den såkalte friinntekten, som er et beløp oljeselskapene trekker fra i skattegrunnlaget før beregning av særskatten, bli justert ned fra 7,5 prosent til 5,5 prosent. Endring i friinntekten øker oljeselskapenes finansieringskostnader for nye investeringsprosjekter. Endringen er liten, men påvirker lønnsomheten. Oljeprisen svinger mye og det er stor usikkerhet rundt prisutviklingen framover, noe som kan ha betydelig større effekt på lønnsomheten til prosjektene enn skatteskjerpelsen. Skatteskjerpelsen kan likevel komme til å bidra til at noen mindre lønnsomme felt kan bli skrinlagt eller forskjøvet i tid. Vi har lagt til grunn at skatteendringen i liten grad påvirker de samlede oljeinvesteringene innenfor vår prognosehorisont.

Figur 2.8. **Investeringer i Fastlands-næringer. Sesongjustert, mrd. 2010-kr., kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Petroleumsutvinningen, målt i oljeekvivalenter, falt klart fra 1. kvartal 2012 til 1. kvartal i år. Redusert produksjon på flere felt bidrar til å trekke utvinningen ned. Etter et klart fall i utvinningen av olje og gass gjennom hele 2000-tallet har utvinningen holdt seg rundt nivået fra 2010 de siste årene. Vi legger til grunn at den samlede utvinningen vil endre seg lite i de kommende årene.

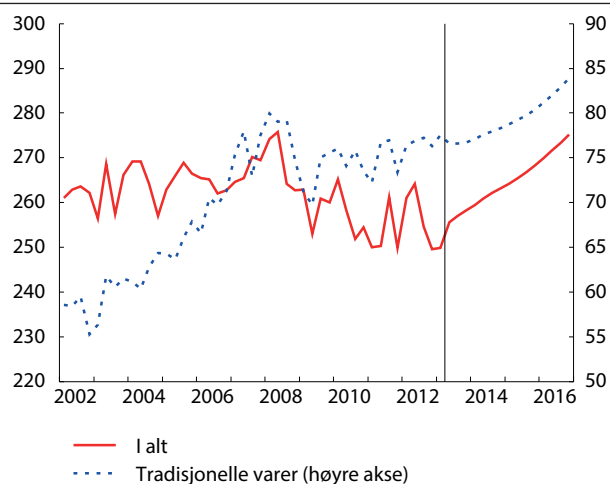
Eksportprisene på olje og gass økte beskjedent i 1. kvartal. Eksportprisen på råolje følger utviklingen til spotprisen, mens eksportprisen på gass er knyttet opp mot spotpriser på både gass og olje. Spotprisen på olje falt klart i vår og vil bidra til at eksportprisen blir lavere i 2013 enn året før. Vi venter at råoljeprisen holder seg rundt dagens nivå i årene framover, slik at det ikke blir noe ytterligere fall i eksportprisen. Gassprisene ventes å følge oljeprisene på lang sikt, men kun i begrenset grad på kort sikt. Vi venter en moderat nedgang i eksportprisen på gass i 2013.

2.6. Stigende næringsinvesteringer

Nesten to år med moderat underliggende vekst i næringsinvesteringene på fastlandet har snudd til nedgang i de siste to kvartalene. Nedgangen er bredt basert. Det er registrert en nedgang i tjenesteinvesteringer i 1. kvartal på 4,0 prosent sammenliknet med kvartalet før. Investeringer innenfor tjenester er nå om lag på nivået fra andre halvår 2009, da gjeninnhentingen etter finanskrisen begynte. Det er spesielt stor nedgang innen utleie av næringsbygg, som utgjør om lag 30 prosent av næringsinvesteringene.

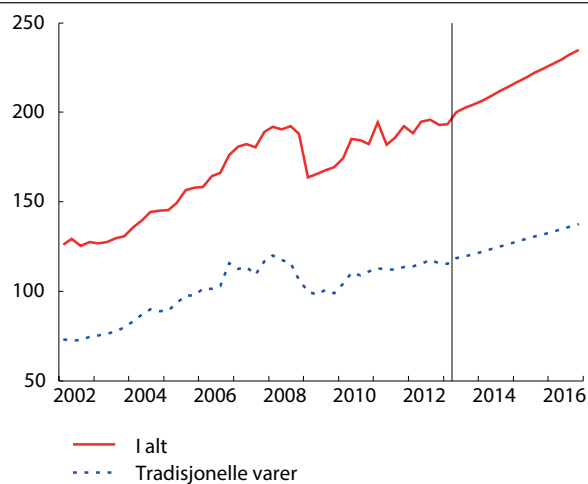
Den store nedgangen innenfor industrien, som i 1. kvartal er på 7,8 prosent sammenliknet med kvartalet før, må ses i sammenheng med sterk vekst i 4. kvartal 2012. Nedgangen i 1. kvartal i år gjenspeiler likevel en svak investeringsutvikling. Også i industrien er investeringsnivået i 1. kvartal 2013 om lag på nivået fra årsskiftet 2009-2010. Investeringstallene for industrien i 1. kvartal bærer bud om moderat utvikling framover og

Figur 2.9. Eksport. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

er i tråd med SSBs undersøkelse av bedriftenes antakelser om framtidige investeringer. Ved innrapporteringen i 1. kvartal 2013 indikerte industribedriftenes anslag en reduksjon i investeringene på om lag 5 prosent i år.

Innen kraftforsyning har det i lang tid vært høy investeringsvekst. Fra 2000 til 2012 har investeringsnivået blitt firedoblet. De registrerte anslagene fra kraftselskapene i 1. kvartal indikerer om lag uendret investeringsnivå i 2013 sammenliknet med 2012. Det er spesielt investeringer i lokale, sentrale og regionale nett, hovedsakelig på Vestlandet, i Midt- og Nord-Norge, som bidrar til å holde investeringsnivået oppe. Nettselskapene har anslått at investeringene i kraftnettet kan bli på vel 100 milliarder kroner fra 2012 og ti år framover.

Den svake utviklingen internasjonalt demper lønnsomheten av framtidige investeringsprosjekter. Usikkerheten oppleves også større enn normalt. Dette gir seg utslag i lav vekst i næringsinvesteringene i årene som kommer. Vi venter at investeringsveksten vil ta seg opp fra om lag 1 prosent i 2013 til om lag 5 prosent i 2016. Dette er lave vekstrater sammenliknet med tidligere oppgangskonjunkturer. Den forventede oppgangen i investeringstakten skyldes blant annet redusert usikkerhet i internasjonal økonomi mot slutten av prognoseperioden. Spesielt for eksportorienterte industribedrifter vil dette ha betydning. Investeringsveksten i industrien ventes å ta seg opp fra om lag 1 prosent i 2013 til vel 12 prosent i 2016.

2.7. Svak eksportvekst i år

Norges handel med utlandet har vist økende overskudd de siste tre årene. Eksport av olje og gass til stigende og nå høye priser har sammen med vareimport til lave og til dels fallende priser bidratt til betydelige bytteforholdsgevinster. Disse forklarer mye av overskuddene. Utviklingen i volumet av eksport og import har isolert sett bidratt til å redusere overskuddene. Mange norske eksportbedrifter har opplevd en kostnadmessig svekkelse av sin konkurransevne. Det

har, sammen med svake internasjonale konjunkturer, dempet veksten i etterspørselen etter norske eksportvarer. Samtidig har vekst i innenlandsk etterspørsel holdt importveksten oppe.

Eksporten av olje og gass, tradisjonelle varer og tjenester var høyere i 2012 enn i 2011 målt i faste priser. Men eksportveksten var svak gjennom fjoråret. Eksporten av olje og gass falt i siste halvdel av 2012 og sesongjusterte KNR-tall viser at nedgangen fortsatte i 1. kvartal i år med 3,7 prosent. Volumet av tradisjonell vareeksport samlet sett endret seg lite gjennom året. Store varegrupper som metaller, oppdrettsfisk, kjemiske produkter og elektrisitet viste tendenser til fallende eksport i fjor. Tendensen manifesterte seg med nedgang i 1. kvartal i år for oppdrettsfisk, kjemiske produkter og elektrisitet. Blant viktige eksportvarer med vekst gjennom fjoråret og inn i 1. kvartal i år er verkstedsprodukter og farmasøytiske produkter. Veksten i eksport av tradisjonelle varer i 1. kvartal i år var 1,6 prosent. Som tradisjonell vareeksport holdt også samlet eksport av tjenester grovt sett et tilnærmet konstant volum gjennom 2012, men vokste i 1. kvartal i år med hele 4,2 prosent. Eksporten av tjenester knyttet til utvinning av olje og gass samt transport av olje og gass i rør vokste for andre kvartal på rad. Utenriks sjøfart fortsetter å svinge rundt fjorårets nivå, med en økning i fraktvolumet i 1. kvartal i 2013 etter en tilsvarende nedgang kvartalet før.

De svake internasjonale konjunkturerne, ikke minst i et krisepreget EU, og norske eksportbedrifters kostnadmessige konkurransevne peker i retning av laber vekst i eksporten i år, både for tradisjonelle varer og for tjenester. Fra og med 2014 venter vi noe bedre internasjonale konjunkturer og at en gradvis høyere markedsvekst vil rette seg også mot norske eksportprodukter. En svekking av kronekursen gjør isolert sett norske eksportvarer mer konkurransedyktige. Veksten i eksporten blir neppe like sterk som markedsveksten. Det betyr at norsk eksport vil fortsette å tape

markedsandeler. Eksporten av olje og gass er i stor grad bestemt av produksjonssiden, og her forventer vi om lag uendret nivå de nærmeste årene.

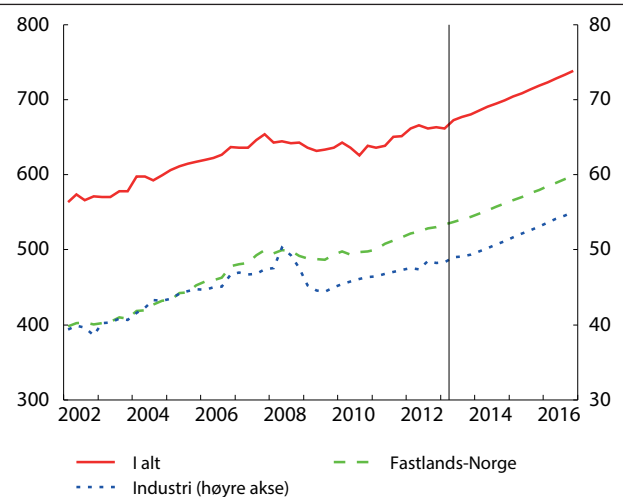
En relativt sterk vekst i norsk økonomi og en svekket kostnadmessig konkurransevne har de siste tre årene holdt importveksten oppe. Tradisjonell vareimport vokste imidlertid svakt i 2012, med betydelig nedgang i importen av store varegrupper som metaller, tekstiler, klær og skotøy, kjemiske råvarer, sivile skip og båter samt store militære anskaffelser. Tjenesteimporten er stor, og økte med godt over 6 prosent i fjor. Sesongjusterte tall for 1. kvartal i år fortsatte imidlertid en svak utviklingstendens gjennom andre halvår i fjor. Tradisjonell vareimport falt med 0,5 prosent, mens tjenesteimporten vokste med 0,2 prosent. Importveksten ventes å øke de neste årene i takt med veksten i innenlandsk etterspørsel. Prisindeksen for tradisjonell eksport falt i 2012, og vi forventer ingen vekst før i 2014. Oljeprisen har allerede falt en del i år, og ventes ikke å vokse før godt ute i prognoseperioden. Importprisveksten vil bli svak i år som i fjor, og vil først stige litt med kronessvekkelsen og den internasjonale konjunkturoppgangen fra 2014.

Stigende oljepris bidro mye til at handelsoverskuddet gjennom de siste tre årene vokste til 384 milliarder kroner i 2012. Forventet oljeprisutvikling vil ikke lenger bidra til å øke handelsoverskuddet, verken i år eller de neste to årene. Redusert nettoeksport og bytteforholdstap ventes å redusere handelsoverskuddet til under 300 milliarder kroner i år, og videre til under 230 milliarder kroner i 2016. Rente- og stønadsbalansen ventes å vise økende overskudd, med bidrag fra utbytte fra et stadig større oljefond. Det vil bremse nedgangen i overskuddet på driftsbalansen. Overskuddet som andel av BNP anslås å falle fra 10-11 prosent i år til ned mot 7 prosent i 2016.

2.8. Hvileskjær i konjunkturoppgangen

Aktivitetsveksten i norsk økonomi tok seg opp i 1. kvartal 2013. Regnet som årlig rate økte BNP Fastlands-Norge med 2,7 prosent etter bare 0,8 prosent i 4. kvartal i fjor. Mens kraftproduksjonen bidro til å øke veksten i BNP Fastlands-Norge i 2012 som årsgjennomsnitt med 0,3 prosentpoeng, har den trukket veksten ned gjennom de tre siste kvartalene. BNP Fastlands-Norge uten kraftproduksjon økte med 3,1 prosent i 1. kvartal i år og 1,2 prosent i 4. kvartal i fjor, fremdeles regnet som årlig rate. Utviklingen gjennom de to siste kvartalene er samlet sett dermed noe under trendveksten på rundt 2,5 prosent, selv om man ser bort fra det negative vekstbidraget fra kraftproduksjonen. Etter knappe to år med moderat konjunkturoppgang fra og med starten av 2011, kan det se ut til at oppgangen har tatt et hvileskjær. Vi regner ikke med at veksten vil komme klart over trendvekst før til neste år. Den markerte veksten gjennom fjorårets tre første kvartaler bidrar til at BNP Fastlands-Norge på årsbasis likevel anslås å øke med 2,4 prosent i år.

Figur 2.11. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjustert, mrd. 2010-kr, kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

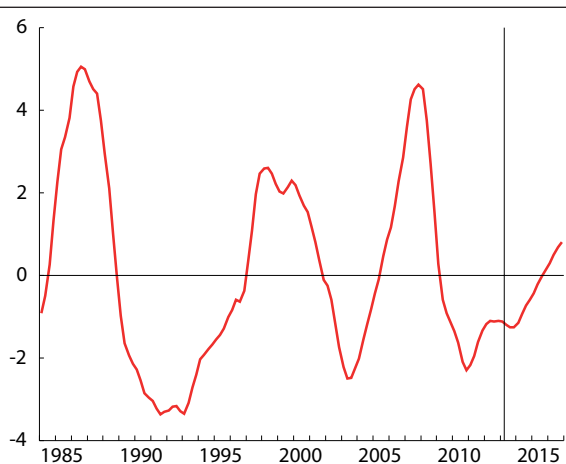
Det er relativt store forskjeller i aktivitetsutviklingen mellom næringene. I næringer som leverer mye til petroleumsvirksomheten er veksten relativt høy. I 1. kvartal økte bruttoproduktet i verksteder, verft og i reparasjon og installasjon av maskiner samlet med 2,3 prosent. Aktiviteten i den øvrige industrien falt derimot med 1,7 prosent. Samlet økte bruttoproduktet i industrien med 0,3 prosent. Innen annen vareproduksjon var det høy vekst i bygg og anlegg, mens øvrige næringer som kraftforsyning og akvakultur viste klar nedgang.

I markedsrettet tjenesteyting, som står for over halvparten av verdiskapingen på fastlandet, økte bruttoproduktet i 1. kvartal med 0,6 prosent etter litt lavere vekst i kvartalet før. I 1. kvartal falt aktiviteten innen post og distribusjon, overnatting og servering, finans og forsikring samt eiendomsdrift, mens det i øvrige næringer var klar oppgang. Produksjonsutviklingen i fastlandsnæringene er ganske representativ for utviklingen gjennom de fire siste kvartalene.

Veksten i bruttoproduktet i offentlig forvaltning var i 1. kvartal om lag den samme som gjennomsnittet for øvrige næringer, slik den også var gjennom de fire siste kvartalene. Tidligere i konjunkturoppgangen har veksten i offentlig forvaltning imidlertid vært klart lavere enn for fastlandsnæringene.

Bruttoproduktet i utvinningsnæringen gikk klart ned i 1. kvartal, og fortsatte dermed tendensen gjennom andre halvår i fjor. De foreløpige KNR-tallene for tjenester tilknyttet utvinningen viser også et fall i 1. kvartal, om enn ytterst beskjedt. Dette representerer imidlertid et brudd med en meget klar tendens til vekst gjennom de foregående to og et halvt årene. BNP totalt falt med 0,2 prosent i 1. kvartal. Framover regner vi med at utvinningen vil holde seg bedre oppe, slik at BNP i alt ikke vil vokse så mye mindre enn fastlandsøkonomien.

Figur 2.12. BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi regner med en moderat aktivitetsutvikling gjennom resten av 2013. Positive etterspørselsimpulser antas først og fremst å komme fra offentlig etterspørsel og petroleumsvirksomheten i tillegg til husholdningenes konsum. Fra 2014 ventes investeringsetterspørselen å ta seg noe opp i flere næringer. En gradvis økning i etterspørselen i norske eksportmarkeder vil bidra til at også eksporten vil stige. Pausen i konjunkturoppgangen kan dermed ta slutt rundt kommende årsskifte. Våre beregninger peker mot en vekst i BNP Fastlands-Norge på rundt 3 prosent i årene 2014 til 2016. Fra og med 2015 regner vi med at BNP Fastlands-Norge kommer over trendnivået og økonomien kan dermed sies å være i høykonjunktur.

I resten av 2013 regner vi fortsatt med at næringer som leverer mye til petroleumsvirksomheten kommer til å vokse mer enn andre, mens særlig i eksportintensive næringer vil produksjonen vokse lite eller falle. Aktivitetsveksten i tjenesteytende næringer antas å holde seg godt oppe, mens produksjonen i offentlig forvaltning vokser litt mindre enn gjennomsnittet for fastlandsnæringene.

Vi tror at mange av disse trendene vil fortsette også framover i tid, men aktiviteten i eksportorienterte næringer vil etter hvert ta seg opp som følge av utviklingen i internasjonal økonomi. Næringer som er rettet mot næringslivets investeringer kan også komme til å oppleve litt høyere vekst. I både industri og fiskeoppdrett kan aktivitetsveksten ta seg opp. Vi legger til grunn en viss vridning i offentlig etterspørsel fra egenproduksjon til kjøp av konsumtjenester. Dermed vil aktiviteten i markedsrettet tjenesteyting øke ytterligere noe, mens aktivitetsveksten i offentlig forvaltning går litt ned.

2.9. Arbeidsmarkedet

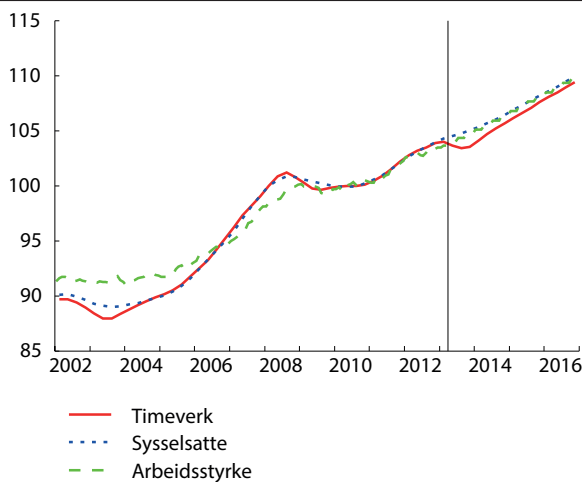
Sysselsettingen har økt siden andre halvår 2010. I 2012 var sysselsetningsveksten 2,2 prosent. Veksten var noe svakere gjennom andre halvår enn i første halvår av 2012 og bare 0,3 prosent i 1. kvartal i år. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var det i gjennomsnitt 2 000 flere sysselsatte i perioden februar-april enn i den foregående tremånedersperioden. Sammenliknet med sysselsetningsveksten i oppgangskonjunktoren forut for finanskrisen økte sysselsettingen beskjedent i 2012 og i 1. kvartal 2013, og den sterke befolkningsveksten innebærer at veksten i sysselsettingen, som andel av befolkningen mellom 15 og 74 år, er om lag uendret.

Vi ser også betydelige forskjeller i sysselsetningsutviklingen mellom næringene sammenliknet med forrige oppgangskonjunktur hvor sysselsetningsveksten var bredt basert. I bygg og anlegg, annen tjenesteyting, samt utvinning og tjenester tilknyttet utvinning har sysselsettingen økt kraftig de siste to årene. Sysselsetningsveksten i disse næringene var også klart høyere enn gjennomsnittet for 1. kvartal i år. I tillegg bidro sysselsettingen i offentlig forvaltning til å trekke opp sysselsetningsveksten i 1. kvartal. Veksten i industri- og sysselsettingen økte med 0,6 prosent i 1. kvartal og var sterkere enn veksten i samlet sysselsetting. Industri- og sysselsettingen tar seg dermed opp igjen etter et fall i 2011 og en svak økning i 2012. Det er imidlertid store forskjeller mellom industrinæringene. Det var om lag uendret sysselsetting i varehandel i 1. kvartal og næringen bidrar dermed til å trekke ned gjennomsnittet slik den også gjorde i 2011 og 2012. Sysselsettingen falt i enkelte andre tjenestenæringer og i utenriks sjøfart.

Gjennomsnittlig vekst i utførte timeverk i Fastlands-Norge var på nivå med veksten i sysselsettingen i 2012. Det var én arbeidsdag mindre i 2012 sammenliknet med 2011, og dette bidrar isolert sett til å trekke ned utførte timeverk per sysselsatt. Reduksjon i både sykefravær og permitteringer, registrert av Arbeids- og velferdsetaten, trekker imidlertid opp utførte timeverk. På den andre siden gikk overtidsbruken ned i flere næringer og den omfattende streiken i forbindelse med fjorårets lønnsoppgjør bidro til å trekke ned utførte timeverk. Det var en svak vekst i utførte timeverk i 1. kvartal i år i likhet med kvartalet før, og lavere enn gjennomsnittet for 2012, men også her er det betydelige forskjeller mellom næringene.

Ledighetsraten økte i kjølvannet av finanskrisen og nådde en topp på 3,6 prosent i 4. kvartal 2010 ifølge AKU, og har deretter holdt seg relativt stabil rundt gjennomsnittet for 2012 på 3,2 prosent inntil i desember i fjor. AKU-ledigheten økte mot slutten av fjoråret, og den var i gjennomsnitt 3,7 prosent i perioden februar-april 2013. Det er den høyeste ledigheten som er observert siden mai 2010.

Figur 2.13. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2010=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

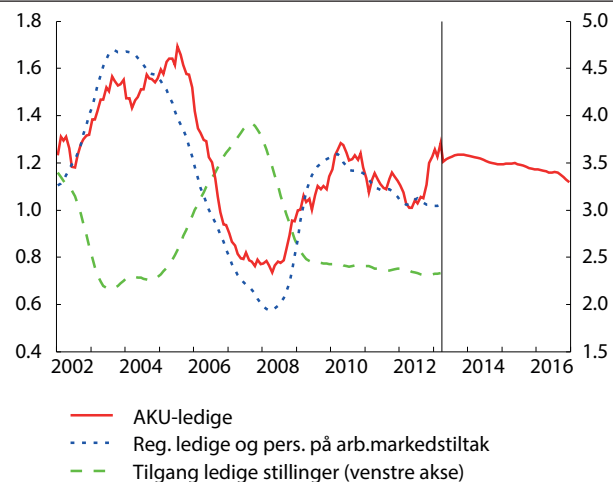
Så langt i år har det vært en mindre økning i ledigheten registrert hos Arbeids- og velferdsetaten. Ved utgangen av april 2013 er vel 84 000 personer enten på tiltak eller registrerte som ledige. Nivået er noe høyere enn i januar og høyere enn gjennomsnittet i 2012. Det har vært en økning i både antall registrerte ledige og antall personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Arbeids- og velferdsetaten regner arbeidsledige som langtidsledige dersom ledigheten har vart i minst 26 uker. De langtidsledige utgjorde om lag 44 prosent av de arbeidsledige i april 2013 og denne andelen har så langt i år økt noe. Bak dette ligger en svak økning i antall arbeidssøkere som har søkt etter arbeid i mellom 26 og 77 uker, og en nedgang for de som har søkt jobb i lengre tid enn dette.

Utviklingen i arbeidsstyrken i prosent av befolkningen påvirkes av utviklingen i demografiske forhold, som endringer i befolkningens størrelse og sammensetning (inkludert innvandring), men også av endringer i individenes tilpasning. Yrkesdeltagelsen gikk ned i 1. kvartal sammenliknet med samme periode i fjor. Det kan føres tilbake til en nedgang i yrkesdeltagelsen blant personer i gruppen 25 til 74 år. På den andre siden er det en kraftig sysselsettingsøkning blant personer i alderen fra 15 til 24 år. Dette er en konjunkturfølsom aldersgruppe som også hadde det største fallet i yrkesdeltakelsen i etterkant av finanskrisen. Yrkesdeltakelsen var 71,3 prosent i perioden februar-april 2013.

Antall ledige stillinger gikk ned i de tre siste kvartalene i fjor sammenliknet med samme periode året før. Nedgangen i ledige stillinger fortsatte i 1. kvartal i år. I bygg og anlegg og i industrien var det en nedgang i utlyste stillinger i 1. kvartal sammenliknet med samme periode i fjor.

Den svake internasjonale utviklingen tyder på at konkurranseutsatte næringer også vil ha svak sysselsettingsutvikling i inneværende år, men dette kan snus til oppgang mot slutten av prognoseperioden. Videre legger vi til grunn at offentlig sysselsetting ikke vil

Figur 2.14. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

bidra særlig til sysselsettingsveksten, men at kjøp av offentlige tjenester øker i prognoseperioden. Dette vil bidra til høyere vekst i sysselsettingen i markedsrettet tjenesteyting fra 2014 og framover. Vi anslår at veksten fra 1. kvartal holder seg ut året og at samlet sysselsettingsvekst blir 1,2 prosent i år. Mot slutten av prognoseperioden tar veksten i sysselsettingen seg opp og veksten er anslått til rundt 1½ prosent i 2015 og 2016.

I 1. kvartal i år var befolkningsveksten moderat. Det er imidlertid fortsatt betydelig migrasjon over landegrensene, men antallet innvandrere var noe lavere enn i samme periode i fjor samtidig som antallet utvandrere var høyere. Utviklingen i så vel norsk som internasjonal økonomi tilsier at vi vil få en betydelig arbeidsinnvandring også framover, selv om veksten er antatt å avta noe. Vi legger til grunn at arbeidsstyrken fortsetter å vokse og på årsbasis noe mer enn sysselsettingen slik at ledigheten vil stige noe. Vi anslår AKU-ledigheten til 3,6 prosent i år, men at den faller svakt mot slutten av prognoseperioden i tråd med at både norsk og internasjonal økonomi bedres.

2.10. Noe lavere lønnsvekst

Det er nå tegn til at lønnsveksten dempes noe. Sammenliknet med våre konkurrentland ligger norske industrilønninger på et svært høyt nivå og den kraftige internasjonale konjunkturedgangen har sammen med styrket kronekurs lagt press på lønnsomheten til den utekonkurrerende industrien. Tilleggene ved årets mellomoppgjør har som følge av dette vært beskjedne, og i april kom partene til enighet om en ramme som er anslått til å gi en årslønnsvekst på 3,4 prosent for industriarbeiderne. Flere sentrale oppgjør har fulgt denne rammen, og i offentlig sektor har partene blitt enige om små sentrale tillegg som de anslår vil gi en lønnsvekst på 3,5 prosent. Veksten i årslønn ser derfor ut til å bli noe lavere enn i fjor, men avhenger i tillegg av glidningen som er usikker. Glidningen omfatter all lønnsvekst utenom tariff tillegg og fanger blant annet opp utfallet av lokale tillegg. Den påvirkes også av strukturelle

forhold. Om lag halvparten av lønnsinntakerne i industrien betegnes som funksjonærer og forhandler lønnen sin lokalt. Siden deler av industrien går godt og kan by opp lønningene for å tiltrekke seg arbeidskraft, kan glidningen blant funksjonærene bli høyere enn det partene la til grunn i tariffoppgjørene. På den andre siden legger vi til grunn at arbeidsledigheten øker en del i år, og dette trekker i retning av lavere glidning både i og utenfor industrien. Vi anslår lønnsveksten til 3,7 prosent i år for hele økonomien.

Utviklingen i produktivitet og produktpriser er viktige faktorer bak lønnsomheten i næringslivet. Produktivitetsveksten i industrien er for tiden klart høyere enn i øvrig næringsliv, noe som blant annet skyldes at bruttoproduktet i de viktigste leverandørnæringene til oljevirksomheten i industrien vokser mye. Bruttoproduktet i disse næringene utgjør om lag halvparten av bruttoproduktet i industrien og utviklingen her er derfor viktig. Samtidig har veksten i bruttoproduktet i en del eksportorienterte næringer vært lav og til dels negativ. Det har dempet produktivitetsveksten i industrien. I årene 2014-2016 tror vi at veksten i bruttoproduktet blir mer moderat i leverandørindustrien og at industriproduktiviteten vokser litt mindre enn i år. Det bidrar isolert sett til lavere lønnsomhet og dermed til å dempe industri-lønnsveksten. Det økte ledighetsnivået demper lønnsveksten både i og utenfor industrien og i 2014 og 2015 ser vi for oss en lønnsvekst om lag som i år.

Framover venter vi at etterspørselen fra utlandet tar seg opp. En gradvis svekket kronekurs og internasjonal oppgang bidrar til at produktprisene i norske kroner øker for den konkurranseutsatte delen av industrien og trekker opp veksten i produksjonsverdien i den mer pressede delen av industrien. Dette vil også slå ut i økt industrilønnsvekst, men ikke før i 2016. Bidraget fra arbeidsmarkedet er da ganske beskjedent, med små endringer i ledighet og arbeidsinnvandring. Dermed ser vi for oss at lønnsveksten i øvrige deler av økonomien blir om lag som industrilønnsveksten. I 2016 anslår vi lønnsveksten til 4,0 prosent. Med våre prognoser vil reallønnsveksten ligge i underkant av 2 prosent hvert år ut 2016.

2.11. Utsikter til noe høyere prisstigning på kort sikt

Til tross for at gjennomsnittlig timelønn i flere år har økt med vel 4 prosent er den underliggende prisstigningen fortsatt svært lav. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) lå gjennom hele 2012 relativt stabilt rundt årsgjennomsnittet på 1,2 prosent. Deretter krøp 12-månedersveksten i denne indeksen ned til 0,9 prosent i mars, for så å øke til 1,5 prosent i april. En viktig årsak til den lave pristigningen de senere årene har vært et stadig fall i prisene på importerte konsumvarer som følge av lav internasjonal prisvekst og en nær kontinuerlig kronestyking siden desember 2009. En årsak til økningen i inflasjonstakten i april

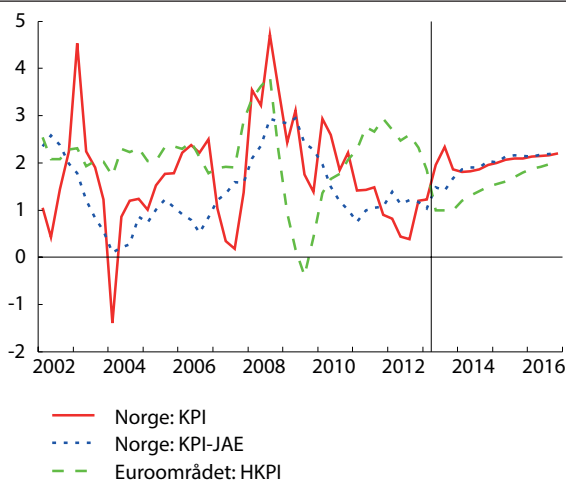
er trolig kronesvekkelsen som er observert de siste månedene. At påsken falt på forskjellige måneder i år og i fjor påvirker også målingen av konsumprisene. Konsumprisindeksen (KPI) steg med 1,9 prosent fra april 2012 til april 2013, mens KPI uten elektrisitet (KPI-JEL) steg 1,2 prosent. En økning i elektrisitetspriser inkludert nettleie sto dermed for 0,7 prosentpoeng av 12-månedersveksten i KPI. Nedgang i prisene på drivstoff og smøremidler som følge av noe lavere råoljepriser trakk veksten ned.

Prisøkningen på matvarer har vært beskjeden de siste årene og har bidratt til å trekke KPI ned. Etter et fall i matvareprisene fra februar til mars 2013 steg prisene i april og var blant de viktigste enkeltårsakene til økningen i KPI-veksten denne måneden. Prisoppgangen på matvarer i april må ses i sammenheng med et prisfall i mars da det ble registrert en rekke påsketilbud. Det er derfor grunn til å tro at deler av prisøkningen er forbigående. I mai kom bondeorganisasjonene og staten til enighet om en jordbruksavtale for 2013-2014. Ifølge Landbruks- og matdepartementet vil årets jordbruksoppgjør isolert sett øke matvareprisene til konsumentene med om lag en halv prosent, som er på linje med utfallet av fjorårets oppgjør. Med importrestriksjoner og en høy andel norskproduserte matvarer er jordbruksoppgjøret viktig for utviklingen i matvareprisene. Det er imidlertid også en betydelig og økende import av matvarer, både ubearbeidet og i form av råvarer som foredles i næringsmiddelindustrien. Konkurransen om markedsandeler mellom kjedene i dagligvaremarkedet bidrar til en moderat prisvekst for denne varegruppen.

KPI-JAE inndelt etter leveringssektor viser at det har vært et stadig fall i prisene på importerte konsumvarer de senere årene. Denne utviklingen har fortsatt inn i 2013, men prisnedgangen for slike produkter var i april langt mindre enn i de foregående månedene. Den svake prisutviklingen for denne produktgruppen kan ikke forklares med utviklingen i internasjonale priser og valutakurser alene. Effektiviseringstiltak og lavere marginer innen varehandel og transport er medvirkende årsaker til prisutviklingen. En betydelig del av husholdningenes varige og halvvarige konsumvarer importeres og har hatt en fallende eller svært moderat prisutvikling. I disse markedene har tradisjonelle forhandlere i økende grad måttet forholde seg til konkurranse fra nettbaserte aktører. Et eksempel på dette er bilbransjen hvor merkevareforhandlerne, i tillegg til den interne konkurransen fra andre bilmerker, nå møter konkurranse fra aktører som har spesialisert seg på import også av nye biler. Lett tilgjengelig prisinformasjon, og en forventet økning i omfanget av nettbasert handel, bidrar til konkurranse i markedene og dermed trolig til å dempe konsumprisveksten.

Betalt og beregnet husleie steg med henholdsvis 3,0 og 2,3 prosent fra april 2012 til april 2013. Betalt husleie økte med 0,2 prosent fra måneden før, mens beregnet husleie gikk svakt ned. For husholdninger som leier bolig måles betalt husleie gjennom utviklingen i

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

reelle husleier på både etablerte og nye leieforhold i en utvalgsundersøkelse. Verdien av boligkonsumet for selvereiere inngår i beregnet husleie og måles indirekte ved hjelp av leieekvivalensmetoden, som bygger på at prisen på tjenester fra egen bolig måles med leien for tilsvarende bolig i leiemarkedet. Det er husleiene som innhentes i leiemarkedet som legges til grunn for å beregne prisutviklingen for beregnet husleie. Forskjeller i geografiske vekter og i vektfordeling mellom boligstørrelser er en årsak til at utviklingen i indeksene kan avvike. Vi forventer ingen vesentlig økning i husleiene og dermed bidrag til vekst i KPI-JAE fra denne konsumgruppen fra dagens nivåer i inneværende år, men forventer at prisveksten vil ta seg noe opp i de påfølgende årene med en forventet økning i boliglansrentene og den generelle prisstigningen.

For øvrige tjenestegrupper er det en liten nedgang i prisen på posttjenester i 2013 etter at disse har steget vesentlig i mange år. Det var en prisoppgang på pakketurer fra mars til april på 5,7 prosent. Prisutviklingen for denne konsumgruppen er sesongpreget og 12-månedersveksten i prisene er negativ. En svak nedgang i råoljeprisen vil påvirke drivstoffprisene og trolig dempe prisøkningen på ulike former for transport framover.

Kraftmarkedet var i 2012 preget av høy magasinfylling og lave priser. Tørrere og kaldere værtyper denne vinteren enn i fjor har medført en økning i elektrisitetsforbruket og redusert tilsiget til vannmagasinene. En svakere ressursituasjon har ført til at systemprisen i Nord Pool-området har kommet opp på et høyere nivå. Denne trenden ser ut til å fortsette, og selv om våtere værtyper den siste tiden har brakt framtidspisene ned, er denne prisen i 3. kvartal fremdeles om lag dobbelt så høy som fjorårets systempris for samme periode. Nettleia og elektrisitetsavgiftene demper effektene av svingningene i kraftprisene i konsumentenes samlede kjøperpriser. Vi forventer at husholdningenes elektrisitetspriser inklusive nettleie øker med noe under

15 prosent som årsgjennomsnitt fra 2012 til 2013. På lengre sikt knytter det seg usikkerhet til hvordan de nordiske kraftprisene vil påvirkes av økt produksjonskapasitet i kraftmarkedet. Gjennom den felles norsk-svenske støtteordningen med elsertifikater for fornybar energi antas det at 26,4 TWh ny kraftproduksjon vil bli etablert i Norge og Sverige i perioden 2012-2020. Sammen med det nye kjernekraftverket Olkiluoto 3 i Finland, med planlagt oppstart i 2016, vil dette medføre en økning i kraftproduksjonen på om lag 40 TWh i et normalår. Utvidet produksjonskapasitet i Nord Pool området bidrar i retning av lave priser. I motsatt retning trekker investeringskostnadene for pågående og planlagt opprustning og utbygging av overføringsnettet som må dekkes av forbrukerne gjennom nettleie, samt en årlig økning i kraftprisen knyttet til elsertifikatordningen. Vi anslår at elektrisitetsprisene inkludert nettleie vil gå ytterligere noe opp i 2014, men ser ikke for oss vesentlige prisendringer for årene deretter.

Vi har nedjustert rentebanen siden forrige konjunkturrapport og den importveide kronkursen utvikler seg nå klart svakere enn i vår forrige prognose. Selv om lønnsveksten går noe ned vil inflasjonen likevel øke. Ifølge våre beregninger vil veksten i KPI-JAE bli 1,4 prosent som årsgjennomsnitt i 2013. Veksten i KPI-JAE forventes deretter gradvis å øke til 2,2 prosent i 2016. Vi er da fremdeles under inflasjonsmålet. Med anslagene våre for utviklingen i energiprisene vil KPI-veksten i 2013 bli 0,4 prosent høyere enn veksten i KPI-JAE. Med utgangspunkt i våre antagelser om energiprisene, og at vi har lagt til grunn at det samlet sett ikke blir noen reelle endringer i avgiftene, vil veksten i KPI være lik veksten i KPI-JAE i årene 2014-2016.

Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2010- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2011	2012	11.2	11.3	11.4	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 117 099	1 150 637	279 019	280 079	282 731	284 865	287 703	289 552	290 704	293 673
Konsum i husholdninger	1 066 563	1 099 147	266 460	267 380	270 024	271 889	274 812	276 730	277 943	281 030
Varekonsum	539 517	551 161	135 029	135 633	136 522	136 695	138 937	138 799	139 103	141 560
Tjenestekonsum	485 440	500 618	121 016	121 432	122 449	123 742	124 466	125 860	126 333	126 638
Husholdningenes kjøp i utlandet	70 184	76 988	17 557	17 560	18 224	18 840	18 830	19 466	19 911	20 135
Utlendingers kjøp i Norge	-28 577	-29 620	-7 142	-7 245	-7 170	-7 388	-7 422	-7 395	-7 405	-7 303
Konsum i ideelle organisasjoner	50 535	51 490	12 559	12 699	12 706	12 976	12 891	12 822	12 761	12 642
Konsum i offentlig forvaltning	568 702	578 964	142 218	143 433	143 189	142 791	144 526	145 095	145 715	146 489
Konsum i statsforvaltningen	287 460	292 616	71 823	72 432	72 517	72 067	72 974	73 392	73 664	74 290
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	250 557	255 804	62 617	63 080	63 206	62 896	63 794	64 172	64 445	65 173
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	36 903	36 812	9 206	9 353	9 311	9 171	9 180	9 220	9 219	9 117
Konsum i kommuneforvaltningen	281 241	286 348	70 394	71 000	70 672	70 724	71 552	71 703	72 051	72 199
Bruttoinvestering i fast realkapital	518 409	560 035	124 955	133 239	132 089	133 776	138 813	142 592	145 126	146 551
Utvinning og rørtransport	141 612	162 108	34 042	37 445	36 973	37 909	40 344	40 595	43 288	45 690
Tjenester tilknyttet utvinning	-4 013	1 823	-4 081	243	-75	148	407	694	580	692
Utenriks sjøfart	12 190	13 748	2 743	3 016	3 144	3 763	3 479	3 309	3 276	3 778
Fastlands-Norge	368 621	382 356	92 252	92 534	92 047	91 956	94 584	97 994	97 983	96 391
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	285 297	299 505	72 678	71 888	71 961	71 344	74 609	77 006	76 721	75 579
Næringer	165 914	171 258	42 484	41 716	41 370	41 124	43 406	43 658	43 272	41 340
Industri og bergverk	21 205	21 354	5 232	5 714	5 441	5 103	5 917	5 026	5 487	5 078
Annen vareproduksjon	42 230	43 581	10 787	10 828	10 454	10 755	10 617	10 990	11 221	10 756
Tjenester	102 479	106 324	26 464	25 174	25 475	25 265	26 873	27 642	26 563	25 507
Boliger (husholdninger)	119 384	128 247	30 195	30 172	30 591	30 220	31 202	33 348	33 449	34 238
Offentlig forvaltning	83 324	82 851	19 574	20 646	20 086	20 612	19 975	20 988	21 262	20 813
Lagerendring og statistiske avvik	113 523	108 038	24 056	18 792	36 085	27 803	26 002	26 087	24 899	18 718
Bruttoinvestering i alt	631 932	668 073	149 011	152 031	168 174	161 578	164 816	168 679	170 025	165 269
Innenlandsk sluttanvendelse	2 317 733	2 397 673	570 248	575 543	594 093	589 235	597 045	603 326	606 443	605 430
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2 054 421	2 111 957	513 489	516 046	517 966	519 612	526 813	532 641	534 401	536 553
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	652 025	661 815	161 792	164 079	163 274	163 403	164 501	166 083	166 976	167 302
Eksport i alt	1 011 430	1 029 148	250 313	261 179	249 907	261 048	264 174	254 558	249 541	249 925
Tradisjonelle varer	299 237	307 083	76 709	76 949	73 374	76 369	76 881	77 228	76 303	77 496
Råolje og naturgass	441 961	445 968	105 039	116 507	106 770	115 370	116 248	108 987	105 674	101 801
Skip, plattformer og fly	13 768	8 761	6 609	3 026	2 613	2 086	3 187	2 089	1 399	1 668
Tjenester	256 465	267 336	61 955	64 697	67 150	67 223	67 858	66 255	66 165	68 960
Samlet sluttanvendelse	3 329 163	3 426 821	820 561	836 722	844 001	850 283	861 219	857 884	855 985	855 356
Import i alt	753 912	771 962	181 936	185 882	192 348	188 295	194 971	195 782	192 908	193 449
Tradisjonelle varer	451 068	463 109	112 017	112 214	113 710	113 978	115 508	117 692	115 915	115 385
Råolje og naturgass	11 964	11 258	2 461	2 560	2 741	2 776	3 905	2 488	2 035	3 027
Skip, plattformer og fly	36 025	25 855	6 335	7 080	6 122	5 570	7 073	6 661	6 649	6 625
Tjenester	254 855	271 741	61 123	64 028	69 775	65 971	68 485	68 942	68 309	68 411
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 575 251	2 654 859	638 625	650 840	651 653	661 988	666 248	662 102	663 077	661 907
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2 036 566	2 106 327	508 297	512 732	516 502	521 405	524 716	528 972	529 980	533 544
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	538 685	548 532	130 328	138 108	135 151	140 583	141 532	133 129	133 097	128 363
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 747 295	1 809 747	436 163	440 228	443 243	448 413	450 820	453 582	455 060	457 752
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 337 315	1 391 837	333 636	337 283	339 777	344 496	346 728	348 981	349 760	351 790
Industri og bergverk	187 309	191 891	46 784	47 063	47 311	47 583	47 422	48 481	48 238	48 365
Annen vareproduksjon	224 074	244 364	55 301	57 592	58 348	60 697	62 058	60 781	60 481	60 691
Tjenester inkl. boligjenester	925 932	955 583	231 552	232 629	234 118	236 216	237 248	239 719	241 041	242 734
Offentlig forvaltning	409 980	417 909	102 527	102 945	103 466	103 917	104 092	104 601	105 300	105 962
Produktavgifter og -subsidiar	289 271	296 581	72 134	72 504	73 259	72 991	73 896	75 390	74 920	75 792

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2010-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2011	2012	11.2	11.3	11.4	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,5	3,0	0,8	0,4	0,9	0,8	1,0	0,6	0,4	1,0
Konsum i husholdninger	2,5	3,1	0,8	0,3	1,0	0,7	1,1	0,7	0,4	1,1
Varekonsum	1,3	2,2	0,9	0,4	0,7	0,1	1,6	-0,1	0,2	1,8
Tjenestekonsum	2,4	3,1	0,5	0,3	0,8	1,1	0,6	1,1	0,4	0,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	12,0	9,7	3,8	0,0	3,8	3,4	-0,1	3,4	2,3	1,1
Utlendingers kjøp i Norge	0,4	3,7	2,1	1,4	-1,0	3,1	0,4	-0,4	0,1	-1,4
Konsum i ideelle organisasjoner	2,5	1,9	0,0	1,1	0,1	2,1	-0,7	-0,5	-0,5	-0,9
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	1,8	1,5	0,9	-0,2	-0,3	1,2	0,4	0,4	0,5
Konsum i statsforvaltningen	0,9	1,8	1,5	0,8	0,1	-0,6	1,3	0,6	0,4	0,8
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,0	2,1	1,4	0,7	0,2	-0,5	1,4	0,6	0,4	1,1
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,2	-0,2	2,2	1,6	-0,4	-1,5	0,1	0,4	0,0	-1,1
Konsum i kommuneforvaltningen	2,8	1,8	1,5	0,9	-0,5	0,1	1,2	0,2	0,5	0,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	7,6	8,0	-2,4	6,6	-0,9	1,3	3,8	2,7	1,8	1,0
Utvinning og rørtransport	14,1	14,5	2,4	10,0	-1,3	2,5	6,4	0,6	6,6	5,5
Tjenester tilknyttet utvinning	-106,0	-130,7	-298,6	174,6	70,5	-16,4	19,3
Utenriks sjøfart	-27,2	12,8	-18,2	10,0	4,2	19,7	-7,5	-4,9	-1,0	15,3
Fastlands-Norge	8,5	3,7	0,8	0,3	-0,5	-0,1	2,9	3,6	0,0	-1,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	10,5	5,0	5,8	-1,1	0,1	-0,9	4,6	3,2	-0,4	-1,5
Næringer	3,5	3,2	5,4	-1,8	-0,8	-0,6	5,5	0,6	-0,9	-4,5
Industri og bergverk	4,5	0,7	8,7	9,2	-4,8	-6,2	15,9	-15,1	9,2	-7,5
Annen vareproduksjon	8,4	3,2	6,8	0,4	-3,5	2,9	-1,3	3,5	2,1	-4,1
Tjenester	1,5	3,8	4,2	-4,9	1,2	-0,8	6,4	2,9	-3,9	-4,0
Boliger (husholdninger)	21,9	7,4	6,4	-0,1	1,4	-1,2	3,3	6,9	0,3	2,4
Offentlig forvaltning	2,2	-0,6	-14,1	5,5	-2,7	2,6	-3,1	5,1	1,3	-2,1
Lagerendring og statistiske avvik	3,0	-4,8	-31,8	-21,9	92,0	-23,0	-6,5	0,3	-4,6	-24,8
Bruttoinvestering i alt	6,7	5,7	-8,7	2,0	10,6	-3,9	2,0	2,3	0,8	-2,8
Innenlandsk sluttanvendelse	3,4	3,5	-1,7	0,9	3,2	-0,8	1,3	1,1	0,5	-0,2
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	3,3	2,8	1,0	0,5	0,4	0,3	1,4	1,1	0,3	0,4
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	1,9	1,5	-0,7	1,4	-0,5	0,1	0,7	1,0	0,5	0,2
Eksport i alt	-1,8	1,8	0,1	4,3	-4,3	4,5	1,2	-3,6	-2,0	0,2
Tradisjonelle varer	0,0	2,6	6,2	0,3	-4,6	4,1	0,7	0,5	-1,2	1,6
Råolje og naturgass	-6,2	0,9	-7,5	10,9	-8,4	8,1	0,8	-6,2	-3,0	-3,7
Skip, plattformer og fly	59,6	-36,4	331,9	-54,2	-13,6	-20,2	52,8	-34,5	-33,0	19,3
Tjenester	2,2	4,2	-1,1	4,4	3,8	0,1	0,9	-2,4	-0,1	4,2
Samlet sluttanvendelse	1,8	2,9	-1,1	2,0	0,9	0,7	1,3	-0,4	-0,2	-0,1
Import i alt	3,8	2,4	-6,4	2,2	3,5	-2,1	3,5	0,4	-1,5	0,3
Tradisjonelle varer	3,6	2,7	-0,8	0,2	1,3	0,2	1,3	1,9	-1,5	-0,5
Råolje og naturgass	0,6	-5,9	-49,8	4,0	7,1	1,3	40,7	-36,3	-18,2	48,8
Skip, plattformer og fly	20,1	-28,2	-61,9	11,8	-13,5	-9,0	27,0	-5,8	-0,2	-0,4
Tjenester	2,3	6,6	1,9	4,8	9,0	-5,5	3,8	0,7	-0,9	0,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	1,2	3,1	0,5	1,9	0,1	1,6	0,6	-0,6	0,1	-0,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,5	3,4	1,5	0,9	0,7	0,9	0,6	0,8	0,2	0,7
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-3,3	1,8	-3,5	6,0	-2,1	4,0	0,7	-5,9	0,0	-3,6
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,6	3,6	1,7	0,9	0,7	1,2	0,5	0,6	0,3	0,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,6	4,1	1,8	1,1	0,7	1,4	0,6	0,6	0,2	0,6
Industri og bergverk	2,1	2,4	0,6	0,6	0,5	0,6	-0,3	2,2	-0,5	0,3
Annen vareproduksjon	2,2	9,1	3,5	4,1	1,3	4,0	2,2	-2,1	-0,5	0,3
Tjenester inkl. boligjenester	2,8	3,2	1,6	0,5	0,6	0,9	0,4	1,0	0,6	0,7
Offentlig forvaltning	2,4	1,9	1,4	0,4	0,5	0,4	0,2	0,5	0,7	0,6
Produktavgifter og -subsidier	2,0	2,5	0,6	0,5	1,0	-0,4	1,2	2,0	-0,6	1,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2010=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2011	2012	11.2	11.3	11.4	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	101,3	101,3	102,1	101,5	101,2	101,3	102,3	101,5	101,7	102,5
Konsum i offentlig forvaltning	103,9	103,9	107,0	103,2	104,0	105,5	106,0	106,5	107,2	108,6
Bruttoinvestering i fast kapital	103,5	103,5	106,8	102,4	103,6	106,0	105,6	106,3	106,9	108,1
Fastlands-Norge	103,8	103,8	107,2	103,0	104,1	105,5	106,0	106,6	107,6	108,4
Innenlandsk sluttanvendelse	102,9	102,9	105,2	103,2	102,9	103,5	104,5	105,3	105,2	106,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	102,5	102,5	104,4	102,2	102,5	103,2	103,9	103,8	104,3	105,3
Eksport i alt	112,8	112,8	114,9	112,3	111,7	116,8	117,8	114,6	113,9	113,7
Tradisjonelle varer	105,7	105,7	101,0	106,9	104,8	104,7	102,5	101,0	99,9	101,0
Samlet sluttanvendelse	105,9	105,9	108,1	106,0	105,6	107,4	108,6	108,2	107,8	108,3
Import i alt	102,9	102,9	103,5	103,4	102,6	103,7	102,1	104,4	104,3	104,2
Tradisjonelle varer	104,2	104,2	104,9	104,3	103,7	104,7	104,4	104,8	105,4	105,4
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	106,8	106,8	109,5	106,7	106,5	108,5	110,4	109,3	108,9	109,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	102,6	102,6	104,5	102,9	102,8	102,8	103,6	104,1	104,6	105,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2011	2012	11.2	11.3	11.4	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,3	0,8	0,9	-0,2	0,1	0,9	-0,8	0,2	0,8	0,5
Konsum i offentlig forvaltning	3,9	3,0	0,3	0,8	1,4	0,5	0,5	0,7	1,3	1,8
Bruttoinvestering i fast kapital	3,5	3,1	0,6	1,2	2,3	-0,3	0,6	0,6	1,2	1,3
Fastlands-Norge	3,8	3,3	0,6	1,0	1,4	0,4	0,6	1,0	0,7	2,0
Innenlandsk sluttanvendelse	2,9	2,2	1,6	-0,4	0,6	1,0	0,8	-0,1	0,7	1,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,5	1,9	0,7	0,3	0,7	0,7	-0,2	0,5	0,9	1,1
Eksport i alt	12,8	1,9	1,2	-0,5	4,5	0,9	-2,7	-0,6	-0,2	-1,6
Tradisjonelle varer	5,7	-4,5	-0,3	-2,0	-0,1	-2,1	-1,5	-1,1	1,1	0,4
Samlet sluttanvendelse	5,9	2,1	1,5	-0,3	1,7	1,1	-0,4	-0,4	0,4	0,5
Import i alt	2,9	0,5	0,6	-0,7	1,1	-1,5	2,3	-0,2	0,0	-1,5
Tradisjonelle varer	4,2	0,7	0,0	-0,5	0,9	-0,3	0,4	0,6	0,0	-0,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	6,8	2,5	1,8	-0,2	1,9	1,8	-1,0	-0,4	0,5	1,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,6	1,8	1,2	-0,1	0,0	0,7	0,5	0,4	1,1	1,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.